

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної і спеціальної освіти

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
з дисципліни
**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ
СУЧАСНОГО ЗДО»**

Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр
Галузь знань – 01 «Освіта/Педагогіка»
Напрямок підготовки – 012 «Дошкільна освіта»

Укладач кандидат філологічних наук, доцент Іншакова І.Є.

Кривий Ріг – 2025

Опорний конспект лекцій до курсу «Організація освітнього середовища в умовах сучасного ЗДО (для студентів бакалаврату спеціальності 012 Дошкільна освіта). Навчальний посібник / Укладач к. філол. н., доц. Іншакова І. Є. Кривий Ріг: КДПУ, 2025. 101 с.

Затверджено на засіданні кафедри дошкільної і спеціальної освіти (протокол № 13 від 20.03.2025 р.).

Затверджено на вченій раді факультету педагогічної освіти (протокол № 9 від 27.03.2025 р.).

Опорний конспект лекції розроблено з метою формування у здобувачів освіти теоретичних знань та практичних умінь щодо організації сучасного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. У конспекті розкрито сутність поняття «освітнє середовище», його структурні компоненти, принципи побудови та критерії ефективності. Особливу увагу приділено вимогам до предметно-просторового середовища відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, а також ролі педагога у створенні безпечного, розвивального, інклюзивного та дитиноцентричного середовища. Матеріали лекції мають практичну спрямованість і можуть бути використані у підготовці до аудиторних занять, педагогічної практики та подальшої професійної діяльності майбутніх вихователів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
Опис навчальної дисципліни.....	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації освітнього середовища ЗДО.....	
Лекція 1. Теоретичні засади організації освітнього середовища.....	
Лекція 2. Фізичне середовище у ЗДО.....	
Лекція 3. Соціально-психологічне середовище.....	
Лекція 4. Інклюзивне освітнє середовище.....	
Лекція 5. Педагогічне середовище.....	
Лекція 6. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в організації середовища.....	
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти створення якісного освітнього середовища в ЗДО.....	
Лекція 7. Екологічне освітнє середовище у ЗДО.....	
Лекція 8. Безпека і здоров'я дітей в освітньому середовищі.....	
Лекція 9. Національні та культурні аспекти в організації освітнього середовища.....	
Лекція 10. Сучасні підходи до організації освітнього середовища STEM-освіта у дошкільних закладах.....	
Лекція 11. Оцінювання та вдосконалення освітнього середовища.....	
Лекція 12. Партнерство у створенні освітнього середовища у ЗДО.....	

ВСТУП

Навчальна дисципліна передбачена структурно-логічною схемою підготовки фахівців ступеня бакалавр за освітньою програмою «Дошкільна освіта», «Дошкільна освіта. Психологія». Вона пов'язана з такими навчальними дисциплінами, як «Комп'ютерні технології в дошкільній та інклюзивній освіті», «Методика керівництва ігровою діяльністю в ЗДО» та ін.

Мета навчальної дисципліни – сформувати у студентів знання та практичні навички щодо організації ефективного освітнього середовища в умовах сучасного закладу дошкільної освіти, що сприяє всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Курс має на меті ознайомити майбутніх педагогів з основними компонентами освітнього середовища, принципами його побудови та оптимізації, а також з використанням інноваційних педагогічних технологій для створення умов, що забезпечують високий рівень освітнього процесу та розвитку дитини.

Основні завдання:

1. Ознайомити студентів з основними теоретичними принципами організації освітнього середовища в умовах закладу дошкільної освіти, враховуючи фізичні, соціально-психологічні та педагогічні аспекти.
2. Розвинути навички аналізу та оцінки існуючих освітніх середовищ в сучасних ЗДО, зокрема, в контексті їх відповідності до вимог освітніх стандартів та потреб дітей.
3. Навчити студентів проектувати та організовувати освітнє середовище, яке забезпечує гармонійний розвиток дітей дошкільного віку, з урахуванням вікових особливостей та індивідуальних потреб.
4. Розглянути методи та технології, що сприяють ефективному використанню освітнього середовища для навчання і виховання дітей (включаючи інноваційні технології, активні методи навчання, інтеграцію різних видів діяльності).
5. Розвинути практичні навички у використанні дидактичних та матеріальних ресурсів для створення розвивального середовища, яке відповідає потребам дітей і сприяє їх творчому самовираженню.

6. Формувати у студентів здатність до критичного оцінювання та удосконалення освітнього середовища, враховуючи новітні тенденції в дошкільній освіті та наукові дослідження в галузі педагогіки.

7. Забезпечити студентам знання основ безпеки та здоров'я дітей в контексті організації освітнього середовища, забезпечення комфортних і безпечних умов для розвитку.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення дисципліни «Організація освітнього середовища в умовах сучасного ЗДО» студент повинен **знати:**

- основні теоретичні принципи організації освітнього середовища в закладах дошкільної освіти;
- методи та технології організації навчально-виховного процесу, що враховують індивідуальні особливості дітей та сприяють їх творчому розвитку;
- інклюзивні практики в організації освітнього середовища для дітей з особливими потребами, забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей.
- роль інноваційних технологій та новітніх педагогічних підходів в організації освітнього середовища та впровадженні сучасних методик навчання;
- ключові нормативні документи та стандарти в галузі дошкільної освіти, які регламентують організацію освітнього середовища в закладах дошкільної освіти.

У результаті вивчення дисципліни «Організація освітнього середовища в умовах сучасного ЗДО» студент повинен **вміти:**

- аналізувати та оцінювати існуюче освітнє середовище в ЗДО, визначати його сильні та слабкі сторони з точки зору фізичних, соціально-психологічних і педагогічних умов.
- проектувати освітнє середовище для різних вікових груп дітей, враховуючи їх індивідуальні потреби, можливості та психолого-педагогічні аспекти розвитку;
- вибирати і застосовувати ефективні методи та технології організації навчального процесу, що сприяють розвитку всіх аспектів особистості дитини (когнітивного, емоційного, соціального, фізичного).

- організувати інклюзивне освітнє середовище, яке забезпечує рівний доступ до освіти всім дітям, включаючи дітей з особливими освітніми потребами.
- розробляти та впроваджувати інноваційні підходи до організації освітнього процесу, використовуючи новітні педагогічні технології, інформаційно-комунікаційні засоби та інтерактивні методи навчання.

При вивченні дисципліни «Організація освітнього середовища в умовах сучасного ЗДО» використовують такі **методи навчання**, як теоретичні, емпіричні методи, методи індивідуалізації навчання та інтегрованого навчання; **форми навчання**: лекції, практичні заняття, консультації; **технології навчання**: інформаційно-комунікаційні, дистанційні, технології проблемного навчання. **Інструменти та обладнання**: мультимедійне обладнання, онлайн інструменти інтерактивного навчання.

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації освітнього середовища ЗДО

Лекція 1. Теоретичні засади організації освітнього середовища

План

1. Поняття освітнього середовища: структура та функції.
2. Види освітнього середовища (фізичне, соціально-психологічне, педагогічне).
3. Принципи створення освітнього середовища для дітей дошкільного віку.
4. Нормативно-правова база організації освітнього середовища в ЗДО.

1. Поняття освітнього середовища: структура та функції

Освітнє середовище – це сукупність умов, що створюють можливості для розвитку і навчання дітей. Воно охоплює не лише фізичні, але й соціальні, культурні, психологічні та педагогічні аспекти, які взаємодіють і впливають на процес навчання та виховання. Створення сприятливого освітнього середовища є важливим етапом у формуванні гармонійного розвитку дитини. Це середовище повинно бути таким, щоб кожна дитина могла розвиватися відповідно до своїх потреб, інтересів і потенціалу.

Структура освітнього середовища складається з кількох важливих компонентів. Фізичне середовище включає приміщення, обладнання, іграшки, розвивальні матеріали та інші ресурси, що створюють комфортні умови для навчання. Психологічне середовище передбачає атмосферу довіри, взаємоповаги, емоційної підтримки та безпеки, що сприяє розвитку особистості. Соціальне середовище включає взаємодію між дітьми, педагогами, батьками та іншими учасниками освітнього процесу, що забезпечує сприятливу атмосферу для навчання та розвитку. Культурне середовище, в свою чергу, визначається наявністю різноманітних культурних впливів, традицій, норм і цінностей, що передаються дітям через навчальні програми, заходи та інтеракції з навколишнім світом.

Функції освітнього середовища є багатогранними і різноманітними. Вона виконує функцію розвитку, адже сприяє всебічному розвитку дитини – від

когнітивних здібностей до емоційної і соціальної зрілості. Освітнє середовище також має виховну функцію, формуючи у дитини певні цінності, норми поведінки та соціальні навички. Поряд з цим, середовище має організаційну функцію, тобто воно повинно забезпечувати ефективну організацію освітнього процесу, сприяти управлінню навчанням і вихованням. Важливою функцією є також адаптаційна, яка дозволяє дітям адаптуватися до нового середовища, змісту навчання та взаємодії з однолітками. Крім того, освітнє середовище виконує функцію мотивації, створюючи умови для підвищення інтересу до навчання та підтримуючи інтерес дітей до нових знань і діяльності.

У результаті, освітнє середовище повинно бути організованим так, щоб воно сприяло розвитку творчих, інтелектуальних та соціальних здібностей дітей, забезпечувало їх емоційний комфорт і підтримувало взаємодію з іншими людьми. Це створює умови для формування у дітей активної життєвої позиції, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.

2. Види освітнього середовища

Фізичне освітнє середовище

Включає архітектурно-просторову організацію, меблі, обладнання, навчальні матеріали, іграшки, безпеку приміщень. Основні вимоги: ергономічність і безпечність, екологічність і гігієнічність, гнучкість (можливість трансформації простору відповідно до потреб дітей).

Соціально-психологічне освітнє середовище

Характеризується емоційним кліматом, відносинами між дітьми та дорослими, стилем взаємодії. Важливі складові: позитивна атмосфера довіри, підтримки й взаємоповаги, активне залучення батьків до освітнього процесу, стимулювання ініціативи та самовираження дітей.

Педагогічне освітнє середовище

Включає стратегії, методи та засоби навчання й виховання. Його компоненти:

- зміст освіти, методики та технології навчання;
- професійна компетентність педагогів;

- інтеграція традиційних і сучасних педагогічних підходів.

3. Принципи створення освітнього середовища для дітей дошкільного віку

Створення освітнього середовища для дітей дошкільного віку базується на ряді принципів, що визначають ефективність навчального процесу та сприяють гармонійному розвитку малечі. Одним із основних принципів є принцип дитячої активності, який передбачає, що середовище повинно заохочувати дітей до самостійної діяльності, дослідження та експериментування. Дитина повинна мати можливість активно взаємодіяти з навколишнім світом, здобувати нові знання через досвід і діяльність, а не лише через пасивне сприйняття інформації.

Принцип індивідуалізації є ще одним важливим аспектом, оскільки кожна дитина має свої потреби, інтереси та темпи розвитку. Освітнє середовище повинно враховувати ці особливості, забезпечуючи умови для розвитку кожної дитини відповідно до її індивідуальних можливостей. Це дає можливість дітям розвивати свої сильні сторони і працювати над слабкими, не порівнюючи їх з іншими.

Принцип безпеки та комфорту є ключовим для дошкільного віку, оскільки маленькі діти потребують особливої уваги до фізичних та емоційних умов їхнього перебування в освітньому середовищі. Безпечне середовище не тільки запобігає травмам, але й створює атмосферу довіри та спокою, що сприяє розвитку емоційної стабільності дитини.

Принцип інтеграції різних видів діяльності також має велике значення. Освітнє середовище повинно стимулювати розвиток дітей у різних напрямках: когнітивному, емоційному, соціальному та фізичному. Це передбачає поєднання різноманітних форм і методів діяльності, таких як ігри, заняття на свіжому повітрі, творчі завдання та групові проекти, що дозволяє дітям розвивати всі аспекти своєї особистості.

Принцип культурно-історичної значущості також є важливим, адже освітнє середовище повинно відображати місцеві традиції, культурні особливості та цінності, сприяючи розвитку у дітей почуття приналежності до

своєї культури. Окрім цього, важливе значення має принцип доступності, що означає, що всі діти, незалежно від своїх можливостей, повинні мати рівний доступ до ресурсів і можливостей, які їм надає освітнє середовище.

Загалом, принципи створення освітнього середовища для дітей дошкільного віку мають сприяти розвитку їхніх інтелектуальних, фізичних, емоційних та соціальних навичок, створюючи умови для повноцінного та всебічного розвитку. Вони допомагають організувати середовище, яке відповідає потребам і інтересам дітей, забезпечує безпеку та комфорт, а також надихає на навчання і творчість.

4. Нормативно-правова база організації освітнього середовища в ЗДО

Нормативно-правова база організації освітнього середовища в закладі дошкільної освіти є основою для формування ефективного освітнього процесу. Вона визначає правові та організаційні принципи, на яких базується діяльність закладів дошкільної освіти, та регулює всі аспекти, від структури освітнього середовища до методів взаємодії з дітьми та їх батьками.

Основним документом, що регулює організацію освітнього середовища в ЗДО, є Закон України «Про дошкільну освіту». Він встановлює загальні вимоги до організації навчального процесу в дошкільних закладах, зазначає важливість створення безпечного та сприятливого середовища для розвитку дітей. Закон також визначає права і обов'язки педагогів, батьків та держави в контексті дошкільної освіти.

Крім того, важливим нормативним актом є «Державний стандарт дошкільної освіти». Цей стандарт визначає зміст освітнього процесу, вимоги до організації освітнього середовища, а також до навчальних програм, які використовуються в закладах дошкільної освіти. Стандарт акцентує увагу на тому, що освітнє середовище повинно сприяти всебічному розвитку дитини, враховувати її індивідуальні особливості та потреби.

Важливим документом є також «Програма розвитку дітей дошкільного віку», яка включає основні напрямки виховання і навчання дітей, а також дає рекомендації щодо організації освітнього простору. Вона забезпечує педагогів

необхідними інструментами для адаптації змісту освіти до сучасних потреб та викликів.

Урегулювання освітнього процесу також містить нормативно-правові акти, що стосуються санітарних вимог до приміщень, ігрових та навчальних зон, забезпечення безпеки дітей. Це є невід'ємною частиною організації комфортного і безпечного освітнього середовища, що дає змогу уникати ризиків для здоров'я і розвитку дітей.

Додатково, існують методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України, які допомагають закладам дошкільної освіти впроваджувати інноваційні підходи в організацію освітнього середовища, адаптуючи їх до місцевих умов та специфіки роботи конкретного закладу.

Загалом, нормативно-правова база організації освітнього середовища в ЗДО є багатогранною і включає низку документів, що сприяють ефективному та безпечному розвитку дітей в дошкільних закладах, відповідаючи сучасним вимогам до якості освіти та виховання.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке освітнє середовище?
2. Які основні компоненти структури освітнього середовища?
3. Які функції виконує освітнє середовище в закладі дошкільної освіти?
4. Як реалізується принцип доступності в організації освітнього середовища?
5. Які основні законодавчі акти регулюють організацію освітнього середовища в Україні?
6. Які вимоги містить Базовий компонент дошкільної освіти щодо освітнього середовища?
7. Яку роль відіграють методичні рекомендації МОН у створенні освітнього середовища?

Лекція 2. Фізичне середовище у ЗДО

План

1. Організація простору групових кімнат: навчальні, ігрові, творчі зони.
2. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення.
3. Сучасні тенденції в дизайні приміщень ЗДО.
4. Створення безпечного та екологічного середовища для дітей.

1. Організація простору групових кімнат: навчальні, ігрові, творчі зони

Організація простору групових кімнат у закладі дошкільної освіти (ЗДО) передбачає створення комфортного, безпечного та розвивального середовища для дітей. Вона має відповідати віковим особливостям, потребам дітей та сучасним педагогічним підходам. Основні зони в груповій кімнаті:

1. *Навчальна зона* призначена для організованої діяльності дітей під керівництвом вихователя: столи та стільці відповідно до віку дітей; полиці з роздатковими матеріалами, книгами, дидактичними іграми; інтерактивна дошка або фліпчарт; матеріали для розвитку логіко-математичного мислення, мовлення, ознайомлення з природою.

2. *Ігрова зона* – місце для вільної та сюжетно-рольової гри, що сприяє соціалізації та творчості дітей: м'який килим або покриття для зручності; набори іграшок: ляльки, машинки, конструктори, кубики; рольові куточки («кухня», «магазин», «лікарня» тощо); театральний куточок з масками, ляльками, костюмами.

3. *Творча зона* сприяє розвитку уяви, фантазії та дрібної моторики дітей: столи для малювання, ліплення, аплікації; матеріали: фарби, олівці, папір, клей, природні матеріали; стенди для демонстрації дитячих робіт; куточок музичної діяльності (дзвіночки, барабани, маракаси).

Окрім цих зон, у груповій кімнаті можуть бути зона відпочинку (релаксації), куточок книги, осередки самостійної діяльності. Простір має бути гнучким, щоб легко змінювати організацію відповідно до різних видів діяльності.

2. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення групових кімнат у ЗДО

Щоб забезпечити ефективне функціонування групових кімнат у ЗДО, важливими є також елементи, що впливають на організацію простору. Кімнати повинні бути розділені на різні зони: для активних ігор, спокійних занять та відпочинку. Таке зонування допомагає створити комфортне середовище для

дітей, сприяючи розвитку різних навичок, таких як координація, увага, творчість та соціальні взаємодії.

Важливою складовою є також наявність спеціальних місць для індивідуальних і групових занять. Вони мають бути обладнані зручними меблями, що відповідають розмірам дітей, а також достатньою кількістю матеріалів для творчої діяльності, таких як фарби, ножиці, клей, картон тощо. Усі ці матеріали повинні зберігатися в спеціальних шафах або коробках, щоб діти могли самостійно дістати їх під час занять.

Не менш важливою є наявність медичного та санітарного обладнання. У кожній груповій кімнаті повинно бути місце для зберігання медикаментів та засобів для надання першої допомоги. Крім того, кімнати повинні бути обладнані відповідними санітарно-гігієнічними засобами, такими як умивальники, санвузли, а також засоби для миття та дезінфекції.

Мобільність та універсальність меблів також є важливими факторами. У групових кімнатах повинні використовуватися меблі, які легко переміщуються або змінюють свою конфігурацію залежно від потреб. Це дозволяє педагогам адаптувати простір під різні види діяльності, чи то колективні заняття, чи індивідуальна робота з дитиною.

Окрім цього, в умовах сучасного ЗДО необхідно передбачити також наявність елементів для забезпечення інтерактивного навчання, таких як мультимедійні засоби, інтерактивні дошки, проектори та інші технології. Вони сприяють розвитку дітей та залученню їх до навчальної діяльності через новітні засоби.

Усі ці фактори мають бути враховані під час проектування і облаштування групових кімнат, щоб створити середовище, яке сприятиме фізичному, розумовому і емоційному розвитку дітей.

3.Сучасні тенденції в дизайні приміщень закладів дошкільної освіти

Оформлення групових кімнат у ЗДО значно змінилося під впливом сучасних підходів до навчання, розвитку дитини та комфортного середовища.

Сучасний дизайн має сприяти не лише естетичному сприйняттю, а й функціональності, безпеці та творчому розвитку дітей.

1. Принципи дизайну сучасного ЗДО

- Ергономіка та безпека – меблі адаптовані до зросту дітей, відсутність гострих кутів, антиалергенні матеріали.
- Гнучкість простору – модульні меблі, які можна легко змінювати відповідно до виду діяльності.
- Екологічність – використання натуральних матеріалів (дерево, корок, текстиль, фарби на водній основі).
- Зонування – чітке поділення простору на навчальну, ігрову, творчу та відпочинкову зони.
- Світлі, натуральні кольори – замість яскравих агресивних відтінків використовуються м'які пастельні тони, що створюють затишну атмосферу.

2. Тенденції в дизайні приміщень ЗДО

Природні мотиви та біофільний дизайн

- Використання зелених стін, рослин, природних текстур (дерево, камінь, льон, бавовна).
- Великі вікна для максимального природного освітлення.
- Внутрішні міні-оранжереї або куточки живої природи.

Мінімалізм та функціональність

- Відмова від надмірної кількості декору та громіздких меблів.
- Лаконічність в оформленні, акцент на корисність кожного елемента.
- Використання трансформованих меблів (розкладні столи, стільчики, які можна легко пересувати).

Інтерактивні простори

- Наявність інтерактивних зон з сенсорними панелями, проєкторами, інтерактивними дошками.
- Столи з можливістю малювання на них (покриття, що стирається).

- Стіни з магнітною або крейдовою поверхнею для творчих занять.

STEM-осередки

- Куточки для експериментів, міні-лабораторії.
- Конструктори, робототехніка, сенсорні матеріали для досліджень.

Інклюзивний дизайн

- Простір, доступний для дітей з особливими освітніми потребами (зручні меблі, пандуси, сенсорні кімнати).
- Використання тактильних елементів, м'яких меблів для комфорту дітей з особливостями сенсорного сприйняття.

Також можна виокремити сучасні технології в дизайні (LED-освітлення, яке адаптується до часу доби та потреб дітей; акустичні панелі, що зменшують рівень шуму; інтерактивні підлоги для активних ігор та навчання).

Отже, сучасний дизайн приміщень ЗДО – це поєднання безпеки, комфорту, естетики та функціональності. Він сприяє гармонійному розвитку дитини, заохочує її до пізнання, творчості та взаємодії з однолітками в комфортному середовищі.

4. Створення безпечного та екологічного середовища для дітей у ЗДО

Безпечне та екологічне середовище в закладі дошкільної освіти (ЗДО) є важливою умовою для гармонійного розвитку дітей. Воно має відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, бути комфортним, сприяти здоров'ю та емоційному благополуччю вихованців.

1. Забезпечення безпеки в приміщеннях ЗДО:

- Використання ергономічних меблів із заокругленими кутами.
- Закриття розеток спеціальними заглушками.
- Використання нековзких підлогових покриттів.
- Фіксація важких предметів (шаф, полиць) для запобігання перекиданню.
- Відсутність дрібних предметів, що можуть стати небезпечними для дітей.

Санітарно-гігієнічні вимоги: регулярне вологе прибирання приміщень з використанням безпечних миючих засобів, забезпечення належної вентиляції та відповідного рівня вологості повітря, використання антиалергенних матеріалів у меблях, текстилі, покриттях, організація зон для миття рук із безконтактними змішувачами та рідким милом.

Важливою є пожежна безпека: використання вогнетривких матеріалів для обробки приміщень, наявність аварійних виходів та відповідного маркування, проведення регулярних інструктажів з евакуації для персоналу, використання безпечного електрообладнання та запобігання перевантаженню електромереж.

Формування екологічного середовища в ЗДО:

- Використання натурального дерева або сертифікованих матеріалів без токсичних речовин.
- Текстильні елементи (штори, килимки, меблева оббивка) з натуральних тканин (льон, бавовна, шерсть).
- Покриття для підлоги з природних компонентів (коркове, паркетне, лінолеум без ПВХ).

Зелений простір та зв'язок із природою:

- Створення фітозон з безпечними рослинами, що очищують повітря (хлорофітум, сансевієрія).
- Облаштування екологічних куточків з природними матеріалами (каміння, дерево, мох).
- Організація міні-городів у групах для знайомства дітей з рослинним світом.

Рациональне використання ресурсів:

- Використання енергоощадного освітлення (LED-лампи).
- Встановлення систем для економії води.
- Використання багаторазових матеріалів для творчості (перероблений папір, натуральні фарби).

Психологічний комфорт та екологія емоцій:

- Використання теплих, природних кольорів в інтер'єрі для створення затишку.
- Організація зон релаксації (м'які крісла, іграшки-антистреси, куточки усамітнення).
- Забезпечення достатнього природного освітлення для здорового розвитку зору.
- Використання музики природи для створення спокійної атмосфери.

Отже, створення безпечного та екологічного середовища в ЗДО – це не лише дотримання норм і стандартів, а й формування здорового способу життя у дітей. Використання екологічних матеріалів, забезпечення фізичної та емоційної безпеки, зв'язок із природою сприяють гармонійному розвитку та комфорту вихованців.

Питання для самоконтролю:

1. Які основні вимоги до організації простору групової кімнати в ЗДО?
2. Які принципи слід враховувати при створенні навчальної зони в груповій кімнаті?
3. Яке обладнання та матеріали необхідні для ефективного функціонування навчальної зони?
4. Які заходи безпеки необхідно враховувати при облаштуванні навчальної, ігрової та творчої зон?
5. Які сучасні підходи до організації освітнього середовища в групових кімнатах ЗДО?
6. Як можна інтегрувати екологічні принципи в оформлення навчальної, ігрової та творчої зон?

Лекція 3. Соціально-психологічне середовище

План

1. Взаємодія дітей, педагогів і батьків: створення комфортного мікроклімату.
2. Формування міжособистісних стосунків у дитячих групах.
3. Роль педагога у забезпеченні позитивного соціального середовища.
4. Конфліктні ситуації у групі: причини, запобігання та розв'язання.

1. Взаємодія дітей, педагогів і батьків: створення комфортного мікроклімату

Комфортне середовище в закладі дошкільної освіти є запорукою гармонійного розвитку дитини. Воно забезпечує емоційну безпеку, сприяє налагодженню доброзичливих стосунків та мотивує до активної пізнавальної діяльності. Створення такого мікроклімату можливе лише за умови тісної співпраці між дітьми, педагогами та батьками.

Дитина відчуває себе щасливою та впевненою, коли перебуває в середовищі, де її розуміють, підтримують і поважають. Якщо у групі панує атмосфера довіри та взаємної поваги, це сприяє: зміцненню емоційного та фізичного здоров'я, розвитку позитивного ставлення до навчання та комунікації, зниженню рівня тривожності й конфліктності, формуванню навичок співпраці та взаємодопомоги. Такий мікроклімат формується завдяки злагодженій взаємодії всіх учасників освітнього процесу, кожен із яких відіграє важливу роль.

Діти навчаються через спілкування, гру та спільну діяльність. Їхня взаємодія має бути побудована на доброзичливості, співпраці та взаємопідтримці. Для цього важливо:

- заохочувати спільні ігри, групові завдання та командні проекти;
- формувати навички ефективного спілкування та розв'язання конфліктів;
- навчати дітей розуміти почуття інших та проявляти емпатію.

Коли діти вчаться домовлятися, висловлювати свої думки та дослухатися до інших, у групі формується позитивна атмосфера, що є основою комфортного середовища.

Педагог відіграє ключову роль у взаємодії дітей, адже саме він задає тон спілкуванню в групі та формує загальну атмосферу. Важливо, щоб вихователь:

- підтримував довірливі та поважні стосунки з кожною дитиною;
- застосовував методи позитивного підкріплення (похвалу, заохочення, підтримку);
- створював умови для самовираження дітей, розвитку їхньої ініціативи та творчості.

Якщо педагог демонструє доброзичливе ставлення та вчить дітей спілкуватися у ненасильницький спосіб, це допомагає їм будувати здорові взаємини не лише в садочку, а й у майбутньому.

Для того, щоб дитина почувалася впевнено, важливо, щоб між педагогами та батьками була тісна взаємодія. Спільне розуміння цілей виховання допомагає узгоджувати підходи та робити процес навчання комфортним і послідовним. Ефективні форми співпраці включають:

- 1) регулярні зустрічі та консультації, під час яких педагоги можуть пояснювати особливості розвитку дитини, а батьки – ділитися власними спостереженнями;
- 2) залучення батьків до життя групи (спільні свята, майстер-класи, відкриті заняття);
- 3) створення простору для зворотного зв'язку, де батьки можуть висловлювати свої побажання та пропозиції.

Коли педагоги та батьки діють разом, дитина отримує стабільну підтримку та відчуває, що її оточують люди, яким вона небайдужа.

Як створити комфортний мікроклімат у ЗДО?

Досягнення емоційного благополуччя дітей у дитячому садку можливе завдяки комплексному підходу. Серед основних методів можна виділити: організацію безпечного та естетичного середовища, де дитина відчуває себе затишно; застосування методів позитивного виховання, що базуються на підтримці, а не на покаранні; використання інтерактивних методик, які сприяють розвитку комунікації та соціальних навичок; розвиток емоційного інтелекту, що допомагає дітям краще розуміти свої почуття та почуття інших; підтримку активного діалогу між дітьми, педагогами та батьками, що дозволяє швидко реагувати на потреби та інтереси кожного.

Отже, створення комфортного мікроклімату – це спільна відповідальність педагогів, дітей та батьків. Якщо всі учасники освітнього процесу взаємодіють на засадах довіри, поваги та підтримки, дитина отримує можливість розвиватися в атмосфері безпеки та гармонії.

2.Формування міжособистісних стосунків у дитячих групах

Міжособистісні стосунки в дитячому колективі відіграють важливу роль у розвитку соціальних навичок, комунікативної компетентності та емоційного інтелекту дітей. Саме в спілкуванні з однолітками дитина вчиться взаємодіяти, висловлювати свої думки, розуміти почуття інших, вирішувати конфлікти та знаходити друзів. Формування доброзичливих взаємин у групі сприяє емоційному комфорту, впевненості в собі та гармонійному особистісному розвитку.

На формування взаємин між дітьми впливає низка чинників, серед яких соціальні навички, рівень розвитку комунікативних здібностей, емоційний інтелект та особливості сімейного виховання. Діти, які вміють слухати, проявляти ініціативу в спілкуванні, співпрацювати та співпереживати, легше знаходять спільну мову з однолітками. Важливу роль відіграє і приклад, який подають дорослі, адже дитина засвоює моделі поведінки, що спостерігає у сім'ї та серед педагогів.

Створення доброзичливої атмосфери в групі потребує активної участі вихователя. Важливо організувати спільну діяльність, яка сприятиме взаємодії та згуртованості: колективні ігри, творчі завдання, проєкти, що потребують співпраці. Особливу увагу слід приділяти розвитку емоційної чутливості дітей – навчати їх розпізнавати власні почуття та розуміти емоційний стан інших. Рольові ігри та моделювання життєвих ситуацій допомагають дітям освоювати різні соціальні ролі та вчитися конструктивно вирішувати конфлікти.

Заохочення дружніх проявів, підтримка ініціативи, спільне обговорення конфліктних ситуацій сприяють налагодженню теплих взаємин між дітьми. Не менш важливим є залучення батьків до виховного процесу, адже саме вдома формуються перші уявлення про взаємодію з іншими. Співпраця педагогів і родин дозволяє створити єдиний виховний простір, у якому дитина буде почуватися впевнено та безпечно.

Таким чином, формування міжособистісних стосунків у дитячих групах – це складний, але необхідний процес, що впливає на соціальну адаптацію дитини та її майбутні взаємини в суспільстві. Вихователь, виступаючи як організатор комфортного комунікативного середовища, допомагає дітям навчитися будувати міцні та щирі стосунки, що базуються на взаємоповазі, довірі та підтримці.

3. Роль педагога у забезпеченні позитивного соціального середовища

Педагог відіграє ключову роль у створенні позитивного соціального середовища в закладі дошкільної освіти, адже саме він формує у дітей перші навички спілкування, взаємодії та співпраці. Важливо, щоб кожна дитина почувалася комфортно, безпечно та прийнятною. Для цього педагог має підтримувати доброзичливу атмосферу, проявляти увагу до емоційного стану дітей, заохочувати їх до відкритого вираження своїх почуттів та думок.

Важливим аспектом роботи є навчання дітей конструктивній взаємодії. Через ігри, спільні завдання та творчі проєкти педагог допомагає дітям розвивати навички спілкування, взаємоповаги та співробітництва. Особливу увагу слід приділяти вирішенню конфліктів, навчаючи малюків знаходити мирні способи виходу з суперечливих ситуацій, висловлювати свої емоції екологічно та зважати на почуття інших.

Не менш важливою є особиста поведінка педагога, адже він слугує для дітей прикладом для наслідування. Ввічливість, терпіння, толерантність та вміння взаємодіяти з оточенням мають відобразитися у його щоденному спілкуванні з дітьми та колегами.

Також педагог має співпрацювати з батьками, підтримуючи єдність у вихованні, надаючи рекомендації щодо розвитку соціальних навичок у дітей та залучаючи родини до освітнього процесу. Важливо створювати інклюзивне середовище, у якому кожна дитина, незалежно від своїх особливостей, почувалася рівноправним учасником колективу.

Отже, педагог є не лише вихователем, а й наставником, другом і підтримкою для дітей. Він допомагає їм освоїти правила спільного життя,

розвивати емпатію та формувати міцний соціальний фундамент для майбутнього.

4. Конфліктні ситуації у групі: причини, запобігання та розв'язання

Конфліктні ситуації в дитячій групі є природним явищем, оскільки діти ще вчаться взаємодіяти, висловлювати свої емоції та знаходити спільну мову. Вони можуть виникати з різних причин, зокрема через боротьбу за іграшки, увагу вихователя або бажання бути лідером. Також причиною може стати різниця у характерах дітей: хтось більш активний і наполегливий, а хтось спокійний і сором'язливий, що може призводити до непорозумінь.

Важливу роль відіграє вміння дитини висловлювати свої почуття, адже якщо вона не знає, як правильно сказати про свою образу чи незадоволення, то може вдатися до агресії або сліз. Крім того, конфлікти часто виникають через порушення встановлених правил або відсутність у дітей навичок взаємодії.

Щоб уникнути таких ситуацій, необхідно створити в групі доброзичливу атмосферу, де кожна дитина почуватиметься захищеною та прийнятою. Важливо вчити дітей правильно висловлювати свої почуття, слухати одне одного та домовлятися. Чіткі та зрозумілі правила поведінки допоможуть уникнути багатьох суперечок, адже діти будуть знати, що можна, а що ні.

Велике значення має і розвиток емоційного інтелекту: коли дитина розуміє свої почуття та почуття інших, їй легше знайти компроміс. Вихователь повинен бути прикладом толерантного спілкування, демонструючи дітям, як вирішувати конфлікти мирним шляхом. Якщо ж конфлікт уже виник, важливо допомогти дітям спокійно його розв'язати. Спершу слід вислухати всіх учасників, дати їм можливість висловити свої почуття та пояснити, що сталося. Потім разом знайти рішення, яке буде прийнятним для всіх. Варто заохочувати дітей до самостійного пошуку виходу з ситуації, адже це розвиває їхні комунікативні навички та відповідальність. Важливо не лише вирішити конфлікт, а й пояснити дітям, як уникнути подібних ситуацій у майбутньому. Якщо дитина змогла

самостійно домовитися з однолітками, її варто похвалити, щоб закріпити позитивну поведінку.

Таким чином, конфлікти в групі можна не лише вирішувати, а й запобігати їм, якщо створити комфортне середовище, навчати дітей емоційної грамотності та сприяти розвитку їхніх комунікативних навичок.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке соціально-психологічне середовище в закладі дошкільної освіти та як воно впливає на розвиток дітей?
2. Як взаємодіяти з батьками для формування позитивного соціально-психологічного середовища в дошкільному закладі?
3. Яким чином педагог може впливати на емоційний клімат в групі дітей?
4. Які стратегії можна застосовувати для вирішення конфліктних ситуацій між дітьми в ЗДО?
5. Які основні методи діагностики соціально-психологічного середовища в ЗДО?

Лекція 4. Інклюзивне освітнє середовище

План

1. Поняття інклюзії в дошкільній освіті.
2. Організація освітнього середовища для дітей з особливими потребами.
3. Адаптація навчальних матеріалів та обладнання для дітей з ООП.
4. Педагогічна підтримка та співпраця з батьками дітей з ООП.

1. Поняття інклюзії в дошкільній освіті

Інклюзія в дошкільній освіті – це сучасний підхід, що базується на забезпеченні рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Головною метою є створення такого освітнього простору, в якому кожна дитина відчуватиме себе комфортно, зможе навчатися, спілкуватися з однолітками та розвивати свої здібності без обмежень.

Основою інклюзивної освіти є принцип рівності та доступності. Це означає, що всі діти, незалежно від їхніх особливостей, мають право відвідувати загальні дошкільні заклади, отримувати підтримку від педагогів

та спеціалістів, а також бути повноправними учасниками освітнього процесу. Інклюзія не передбачає ізоляції або створення окремих груп для дітей з особливими освітніми потребами, а навпаки – сприяє їхній інтеграції в колектив, щоб вони могли навчатися разом з іншими дітьми.

Щоб інклюзивна освіта була ефективною, важливо створити сприятливе середовище. Передусім це фізична доступність приміщень, що включає спеціально облаштовані зони для ігор та навчання, адаптовані меблі, безбар'єрний простір. Також необхідно застосовувати індивідуальні підходи до кожної дитини, використовуючи сучасні методики навчання, такі як ігрова терапія, сенсорний розвиток, логопедичні вправи та арт-терапія.

Важливу роль у впровадженні інклюзії відіграють педагоги та асистенти вихователя. Вони повинні володіти навичками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, розуміти їхні індивідуальні особливості та знаходити ефективні способи взаємодії. Для цього необхідно постійно підвищувати кваліфікацію, брати участь у тренінгах, навчальних семінарах та співпрацювати з іншими спеціалістами, такими як психологи, логопеди, дефектологи та реабілітологи.

Інклюзивна освіта в дошкільних закладах має значні переваги. Вона допомагає дітям з особливими потребами адаптуватися до соціального середовища, сприяє їхньому емоційному та когнітивному розвитку, формує комунікативні навички. Водночас здорові діти вчаться толерантності, співчуттю, взаємодопомозі та прийняттю різноманітності.

Важливим аспектом є також співпраця з батьками. Родини дітей з особливими освітніми потребами мають отримувати підтримку, консультації та необхідну інформацію щодо виховання та розвитку дитини в умовах інклюзії. Спільна робота педагогів і батьків допомагає створити сприятливі умови для розвитку кожної дитини як у дитячому садку, так і вдома.

Таким чином, інклюзія в дошкільній освіті – це не лише про створення доступного середовища, а й про формування культури рівності, взаємоповаги та підтримки. Вона відкриває нові можливості для всіх дітей, сприяє їхньому

гармонійному розвитку та допомагає кожному знайти своє місце в суспільстві.

2. Організація освітнього середовища для дітей з особливими потребами

Організація освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у закладах дошкільної освіти (ЗДО) має відповідати принципам інклюзивної освіти, забезпечуючи комфортні, безпечні та доступні умови для всебічного розвитку кожної дитини.

Основні аспекти організації освітнього середовища для дітей з ООП:

1. Просторово-предметне середовище

Фізична доступність

- Безбар'єрний простір: пандуси, широкі дверні прорізи, поручні.
- Безпечні покриття підлоги, адаптовані меблі (стілці, столи, що регулюються за висотою).
- Спеціально облаштовані місця для відпочинку та усамітнення.

Сенсорно-стимулююче середовище

- Зони для активної діяльності та релаксації.
- Використання м'яких меблів, спеціальних килимків, сухих басейнів.
- Пристосоване освітлення (м'яке, регульоване), звукопоглинальні матеріали.

Візуальна структурованість

- Чітке зонування приміщень із відповідними позначками (піктограми, кольорове маркування).
- Розміщення розкладів, схем, правил у доступній формі.

2. Дидактичне забезпечення

Адаптовані навчальні матеріали

- Використання наочних, тактильних та звукових матеріалів.
- Спеціальні розвивальні іграшки та пристосування для сенсорної стимуляції.

- Використання альтернативної та доповненої комунікації (картки PECS, жести, комунікатори).

Технології для підтримки навчання

- Використання інтерактивних дошок, планшетів із спеціальними додатками.

- Аудіокниги, спеціальні навчальні програми.

3. Організація педагогічного процесу

Індивідуалізація навчання

- Врахування індивідуальних потреб дитини (ІПР – індивідуальна програма розвитку).

- Використання методик ТЕАССН, Монтессорі, сенсорної інтеграції.

Формування толерантного середовища

- Інклюзивні групи, де діти з ООП взаємодіють із ровесниками.

- Спільні ігри, проекти, які сприяють соціалізації.

Підтримка команди фахівців

- Робота команди супроводу (вихователь, асистент вихователя, логопед, дефектолог, психолог).

- Проведення корекційних занять.

4. Співпраця з батьками

Індивідуальні консультації та тренінги

Залучення батьків до адаптаційного процесу

Підтримка взаємодії між родинами дітей із типовим розвитком та дітей з ООП

Організація освітнього середовища для дітей з ООП потребує комплексного підходу, що включає фізичну доступність, адаптовані методи навчання, підтримку спеціалістів і співпрацю з батьками. Це створює умови

для комфортного перебування дітей у ЗДО та сприяє їхньому всебічному розвитку.

3. Адаптація навчальних матеріалів та обладнання для дітей з ООП

Адаптація навчальних матеріалів та обладнання для дітей з особливими освітніми потребами включає в себе не лише технічні та матеріальні зміни, але й психологічний аспект. Оскільки діти з ООП можуть мати різні емоційні, когнітивні та соціальні потреби, важливо також працювати над створенням позитивної, підтримуючої атмосфери, що сприяє їхньому розвитку та самооцінці.

Психологічна адаптація передбачає надання дітям необхідної підтримки через індивідуальні або групові заняття, а також залучення спеціалістів (психологів, логопедів, дефектологів), які допомагають подолати труднощі в спілкуванні, емоційній сфері або пізнавальному розвитку. Створення атмосфери підтримки та розуміння серед однолітків є важливим елементом інтеграції дітей з особливими потребами в колектив.

Ще одним важливим напрямком є використання технологій для підтримки навчального процесу. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології можуть стати ефективним інструментом для адаптації навчальних матеріалів. Використання мультимедійних засобів, інтерактивних дошок, планшетів і комп'ютерних програм допомагає дітям краще сприймати матеріал та виконувати завдання з урахуванням їхніх особливих потреб. Наприклад, для дітей із порушеннями мови можна використовувати спеціальні програми для розвитку мовлення, а для дітей з порушеннями зору – програми, що озвучують текст чи перетворюють його на рельєфний шрифт.

Важливим аспектом є врахування потреб батьків, які також є важливими партнерами в освітньому процесі. Спільна робота педагогів, батьків і фахівців дозволяє створити комплексний підхід до навчання та розвитку дітей з ООП. Організація консультацій, тренінгів та інформаційних сесій для батьків дозволяє їм краще розуміти потреби їхніх дітей та активно брати участь у процесі адаптації та розвитку.

Крім того, у навчальному процесі слід активно використовувати методи індивідуалізації та корекції, що допомагають вирішувати специфічні проблеми кожної дитини. Це може бути адаптація навчальних планів, корекційні заняття, підготовка індивідуальних планів розвитку, а також надання спеціальних навчальних завдань, що відповідають рівню розвитку дитини.

Адаптація навчальних матеріалів і обладнання для дітей з особливими освітніми потребами є безперервним процесом, який постійно вдосконалюється з урахуванням нових наукових досягнень, досвіду практиків та змін у законодавстві. Важливою складовою цього процесу є моніторинг результатів навчання та коригування адаптаційних заходів для досягнення найкращих результатів у розвитку кожної дитини.

4. Педагогічна підтримка та співпраця з батьками дітей з ООП

Педагогічна підтримка та співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами є важливими складовими в створенні інклюзивного середовища в ЗДО. Вони включають низку підходів, які дозволяють підтримати як розвиток дитини, так і забезпечити належну підтримку її родини.

Педагогічна підтримка дітей з ООП має бути адаптованою до індивідуальних потреб кожної дитини. Важливо застосовувати різноманітні методи навчання, які відповідають особливостям сприйняття та розвитку кожної дитини. Наприклад, дітям з порушеннями слуху чи зору може бути корисний візуальний чи тактильний матеріал, а дітям з мовними порушеннями – спеціальні ігри чи вправи, що стимулюють мовленнєву активність. Окрім того, педагогам необхідно створювати безпечне середовище, яке сприяє комфортному розвитку дітей без стресів. Важливим аспектом є також психологічна підтримка, яка допомагає дітям адаптуватися до соціуму та вчить їх взаємодіяти з іншими дітьми.

Ще одним важливим моментом є постійне спостереження та оцінка розвитку дітей. Це дозволяє вчасно коригувати підхід і допомогти дитині

подолати труднощі в навчанні. Використання спеціалізованих методик, таких як арт-терапія або музикотерапія, може стати чудовими інструментами для розвитку емоційної сфери і покращення когнітивних навичок дітей. Такий підхід дозволяє створити індивідуальну програму для кожної дитини і забезпечити її максимальний розвиток.

Співпраця з батьками також має вирішальне значення. Важливо не лише інформувати батьків про досягнення дитини, але й активно залучати їх до освітнього процесу. Батьки мають бути проінформовані, як можна підтримати розвиток дитини вдома, створюючи відповідне середовище і підбираючи правильні ігри та навчальні матеріали. Також важливо надавати їм психологічну допомогу та проводити тренінги, на яких вони можуть отримати знання з виховання дітей з ООП, обмінятися досвідом і вирішити проблеми, які виникають у процесі виховання. Взаємодія з батьками дозволяє створити спільну педагогічну лінію, що допомагає забезпечити гармонійний розвиток дитини вдома і в закладі.

Організація спільних заходів також сприяє інтеграції дітей з ООП в загальний освітній процес. Це можуть бути творчі заняття, святкові заходи, спортивні ігри, де діти мають можливість взаємодіяти з однолітками. Така активність не лише сприяє розвитку дітей, але й забезпечує можливість для батьків бути частиною цього процесу.

Для більш ефективної роботи з дітьми з ООП можна використовувати сучасні цифрові інструменти та технології. Спеціальні програми та додатки можуть значно полегшити процес навчання та розвитку таких дітей, особливо в умовах дистанційного навчання. Це дає можливість дітям займатися з педагогами навіть за межами класу, що є важливим для їхнього постійного розвитку.

Таким чином, педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами та активна співпраця з батьками сприяють створенню інклюзивного середовища, що забезпечує всебічний розвиток дітей і допомагає їм адаптуватися до навчання та соціального життя.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке інклюзивне освітнє середовище і чому воно є важливим для розвитку дітей з особливими освітніми потребами?
2. Які основні принципи інклюзивного навчання уЗДО?
3. Яким чином важливе співробітництво з батьками дітей з особливими потребами в контексті інклюзивної освіти?
4. Які педагогічні методи та технології сприяють успішній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальний навчальний процес?
5. Які труднощі можуть виникнути під час впровадження інклюзивного середовища в ЗДО і як їх можна подолати?
6. Яким чином можна організувати підтримку для педагогів, що працюють в інклюзивних групах?
7. Як оцінюється ефективність інклюзивного освітнього середовища в ЗДО?

Лекція 5. Педагогічне середовище

План

1. Організація освітнього процесу в ЗДО: планування, моделювання, реалізація.
2. Використання інноваційних технологій у створенні освітнього середовища.
3. Розвивальне середовище як основа творчого розвитку дитини.
4. Інтеграція різних видів діяльності (гра, навчання, творчість).

1. Організація освітнього процесу в ЗДО: планування, моделювання, реалізація

Сучасний заклад дошкільної освіти є першою сходинкою в освітній системі, де створюються сприятливі умови для всебічного розвитку дитини. Від якісної організації освітнього процесу залежить не лише успішність дошкільників у майбутньому навчанні, а й формування їхньої особистості, соціальної адаптації та пізнавальної активності. Для ефективної роботи необхідно ретельно спланувати, змоделювати та реалізувати освітній процес, враховуючи сучасні тенденції та індивідуальні особливості вихованців.

Планування освітнього процесу

Планування є основою системної та послідовної роботи педагогічного колективу. На цьому етапі визначаються стратегічні завдання, напрями розвитку, тематичне наповнення, а також методи та форми організації діяльності дітей. Планування може бути довгостроковим (річний план), середньостроковим (календарне планування) та короткостроковим (щоденне планування занять і активностей).

Важливо, щоб освітній процес у ЗДО був гнучким і адаптивним до змін. У сучасних умовах педагог має враховувати не лише вимоги державного стандарту дошкільної освіти, а й інтереси дітей, запити батьків, особливості розвитку кожного вихованця. Планування також передбачає інтеграцію різних освітніх ліній (пізнавальної, мовленнєвої, соціально-моральної, художньо-естетичної, фізичної тощо), що сприяє гармонійному розвитку дитини.

Моделювання освітнього середовища

Наступним важливим етапом є моделювання освітнього процесу, яке передбачає створення оптимального розвивального середовища. Це стосується як фізичного простору групи (обладнання, розташування зон активності, використання дидактичних матеріалів), так і психологічного клімату, що забезпечує комфортні умови для навчання та виховання.

Моделювання включає вибір ефективних педагогічних технологій, методик і прийомів, які допомагають зробити навчання цікавим та мотивуючим. Серед сучасних підходів особливо актуальними є інтеграція навчального матеріалу, проблемно-пошукові методи, ігрові технології, використання мультимедійних засобів, STEAM-освіта та інші інноваційні практики.

Педагогічне моделювання також передбачає врахування особистісно орієнтованого підходу, який забезпечує можливість кожній дитині проявити свої здібності, таланти та інтереси. Важливою складовою є співпраця з батьками, адже саме вони є першими вихователями дитини. Спільне планування освітньої діяльності, проведення консультацій, майстер-класів та

інших форм взаємодії допомагає створити єдиний виховний простір для гармонійного розвитку дошкільника.

Реалізація освітнього процесу

Завершальним етапом є реалізація освітнього процесу в практичній діяльності. На цьому рівні здійснюється безпосередня робота з дітьми через організацію навчальних занять, ігрової діяльності, прогулянок, дослідницьких експериментів, творчих проєктів та інших активностей.

Одним із ключових аспектів ефективної реалізації є динамічний підхід, що дозволяє коригувати зміст і методи навчання залежно від реакції та зацікавленості дітей. Важливе значення має мотиваційний аспект, адже зацікавлена дитина набагато краще засвоює інформацію. Використання ігрових та інтерактивних методів сприяє підвищенню рівня залученості дошкільників у навчальний процес.

Постійний моніторинг і аналіз результативності освітньої роботи є обов'язковою складовою успішної реалізації. Для цього педагоги використовують спостереження, тестування, аналіз дитячих робіт, бесіди з батьками та інші методи оцінювання. Також важливо проводити самоаналіз та обмін досвідом серед колег, що сприяє професійному розвитку педагогічного колективу.

Отже, організація освітнього процесу в ЗДО – це багаторівневий і складний процес, що потребує комплексного підходу. Ефективне поєднання етапів планування, моделювання та реалізації дозволяє створити якісне освітнє середовище, сприятливе для розвитку дітей. Використання сучасних методик, інтерактивних технологій та особистісно орієнтованого підходу допомагає забезпечити всебічний розвиток дошкільників та підготувати їх до подальшого навчання. Успішність цього процесу залежить від професійної майстерності педагогів, їхньої здатності до адаптації, творчого підходу та постійного вдосконалення.

2. Використання інноваційних технологій у створенні освітнього середовища

У сучасних закладах дошкільної освіти важливе місце займає впровадження інноваційних технологій, які сприяють розвитку дітей та покращенню якості навчального процесу. Завдяки новітнім підходам вдається створити комфортне, безпечне та мотивуюче середовище, що відповідає потребам кожної дитини.

Одним із ключових аспектів є використання інтерактивних технологій. Інтерактивні дошки, мультимедійні презентації, освітні мобільні додатки та віртуальна реальність дозволяють зробити навчання динамічним і цікавим. Діти можуть активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, що сприяє кращому засвоєнню знань.

Окрім цифрових технологій, широко використовуються ігрові методики, які роблять навчальний процес захопливим та ефективним. Настільні, рольові, дидактичні та сюжетно-рольові ігри сприяють розвитку логічного мислення, уваги, мовлення та соціальних навичок. Гейміфікація навчання дозволяє створити ситуації успіху, що мотивує дітей до подальшого пізнання.

Важливе значення має також метод проєктів. Він дає змогу дітям самостійно або в групах виконувати завдання, досліджувати певні теми, шукати рішення та презентувати результати. Це допомагає формувати навички критичного мислення, співпраці та відповідальності.

Сучасні освітні підходи передбачають екологічно безпечне середовище, що позитивно впливає на фізичний і психоемоційний стан дітей. Використання природних матеріалів, організація екозон із живими рослинами, проведення занять на відкритому повітрі сприяють гармонійному розвитку дитини та формуванню екологічної свідомості.

Застосування інноваційних технологій у закладах дошкільної освіти дає можливість створити сучасне освітнє середовище, що відповідає вимогам часу та сприяє всебічному розвитку дитини.

3.Розвивальне середовище як основа творчого розвитку дитини

Сучасна дошкільна освіта спрямована на формування особистості дитини, здатної до творчої діяльності, самовираження та активного пізнання

світу. У цьому процесі важливу роль відіграє розвивальне середовище, яке створює умови для стимулювання креативності, ініціативності та самостійності дошкільників.

Розвивальне середовище – це сукупність матеріальних, просторових, психологічних та педагогічних умов, що сприяють повноцінному розвитку дитини відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей. Його головне завдання – забезпечити дошкільникам можливість експериментувати, досліджувати, фантазувати та проявляти ініціативу.

Принципи побудови розвивального середовища

1. Доступність і безпечність – предмети та ігрові матеріали мають бути зручними для дітей, безпечними та відповідати їхнім можливостям.

2. Варіативність і гнучкість – середовище має змінюватися відповідно до потреб і зацікавлень дітей, включати різноманітні зони діяльності (ігрові, творчі, пізнавальні).

3. Просторова організація – середовище має бути зручним для вільного пересування дітей, змінюваним та відкритим для досліджень.

4. Стимулювання творчості – необхідне наповнення середовища матеріалами для експериментування, конструювання, театральних ігор, образотворчої діяльності.

5. Педагогічна підтримка – вихователь відіграє роль модератора, спостерігача і помічника в творчому процесі дитини.

Функції розвивального середовища у творчому розвитку дитини

- Мотиваційна – заохочує дітей до дослідницької та творчої діяльності.
- Стимулююча – сприяє розвитку фантазії, уяви та самовираження.
- Комунікативна – сприяє взаємодії між дітьми, обміну ідеями та співпраці.

- Розвивальна – підтримує когнітивний, емоційний та естетичний розвиток дитини.

Практичне створення розвивального середовища передбачає організацію простору таким чином, щоб він сприяв творчості та всебічному розвитку

дитини. Важливо забезпечити місце для образотворчої діяльності, де малюки зможуть малювати, ліпити, створювати аплікації, використовуючи різні матеріали. Окремий простір варто виділити для експериментальної діяльності, де діти матимуть можливість досліджувати природні явища, проводити нескладні досліди та спостереження. Театралізовані ігри також відіграють важливу роль, тому необхідно передбачити зону для розігрування сценок з використанням костюмів, масок, ляльок. Для розвитку просторового мислення корисно облаштувати місце з конструкторами, кубиками та іншими матеріалами для будівництва. Не менш важливо створити затишний куточок для читання, де дитина зможе знайомитися з книгами, переглядати ілюстрації та обговорювати історії. Гармонійне поєднання цих елементів сприяє стимулюванню творчості, дослідницької активності та соціальної взаємодії дітей.

Розвивальне середовище є основою творчого розвитку дитини, оскільки воно сприяє формуванню активної, ініціативної, допитливої особистості. Грамотно організоване середовище допомагає розкрити потенціал кожного дошкільника, розвиває його здібності та сприяє емоційно-позитивному сприйняттю навчання через гру і творчість.

Створення ефективного розвивального середовища – це завдання педагогів, які повинні враховувати вікові особливості дітей, забезпечувати різноманітність матеріалів і мотивувати малюків до самостійної та колективної творчої діяльності.

4.Інтеграція різних видів діяльності (гра, навчання, творчість)

Сучасний дошкільний заклад освіти спрямований на створення гармонійного освітнього середовища, де кожна дитина може всебічно розвиватися. Одним із ефективних підходів до організації такого середовища є інтеграція різних видів діяльності – гри, навчання та творчості. Поєднання цих складових сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку креативності, соціалізації та формуванню стійкого інтересу до пізнання світу.

Гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку. Саме через неї відбувається природне засвоєння знань, розвиток уяви, мислення та комунікативних навичок. Інтеграція гри з іншими видами діяльності дає змогу зробити навчальний процес захопливим і невимушеним. Наприклад, сюжетно-рольові ігри можуть бути основою для формування математичних уявлень, розвитку мовлення або ознайомлення з довкіллям.

Навчальний компонент в освітньому процесі ЗДО не повинен бути формальним та обмежуватись лише засвоєнням нової інформації. Ефективним підходом є використання інтерактивних методів, таких як проектна діяльність, експериментування, дослідницькі завдання. У поєднанні з грою це сприяє активному залученню дітей, підтримує їхню природну допитливість і формує позитивну мотивацію до навчання.

Творча діяльність – невід’ємна складова розвитку дитини. Малювання, ліплення, музика, театралізація не лише сприяють розвитку дрібної моторики та емоційного інтелекту, а й допомагають дитині виразити свої думки та почуття. Інтеграція творчих завдань у гру й навчання дозволяє дітям краще засвоювати інформацію та розвивати креативне мислення. Наприклад, після ознайомлення з казкою діти можуть створити ілюстрації до неї або інсценізувати її, що сприятиме не лише розвитку мовлення, а й соціальних навичок.

Поєднання гри, навчання та творчості дає змогу зробити освітній процес для дітей більш природним, цікавим і ефективним.

Основні переваги інтегрованого підходу:

- ✓ Мотивація до навчання – діти вчаться граючись, що підвищує їхню зацікавленість.
- ✓ Розвиток соціальних навичок – спільні ігрові й творчі завдання сприяють комунікації та взаємодії.
- ✓ Формування комплексного світогляду – інтеграція знань з різних сфер сприяє цілісному сприйняттю світу.

- ✓ Підтримка індивідуальності – кожна дитина може розкрити свої здібності у комфортному для неї форматі.

Отже, інтеграція гри, навчання та творчості в освітній процес ЗДО є ключовим чинником ефективного розвитку дитини. Такий підхід відповідає сучасним вимогам дошкільної освіти та допомагає виховувати гармонійну, творчу й допитливу особистість.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке педагогічне середовище?
2. Як фізичне середовище впливає на розвиток і навчання дітей?
3. Які принципи організації педагогічного середовища в дошкільному закладі?
4. Якими методами можна оцінити ефективність педагогічного середовища?
5. Що таке інтерактивне освітнє середовище, і як його можна створити в ЗДО?
6. Яким чином можна забезпечити інклюзивність педагогічного середовища?
7. Які сучасні технології можна використовувати для покращення педагогічного середовища?

Лекція 6. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в організації середовища

План

1. Використання цифрових ресурсів для створення освітнього середовища.
2. Віртуальні освітні середовища для дітей дошкільного віку.
3. Переваги та ризики використання ІКТ у роботі з дітьми.
4. Організація медіаосвіти для дітей.

1. Використання цифрових ресурсів для створення освітнього середовища

Сучасні цифрові технології значно розширюють можливості створення освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Вони роблять навчання більш інтерактивним, захопливим і доступним для дітей. Використання інтерактивних платформ допомагає створювати навчальні ігри, вікторини та вправи, які сприяють розвитку мислення та уваги. Наприклад, платформи на кшталт LearningApps або Kahoot дозволяють педагогам легко створювати

інтерактивні завдання для дітей, що сприяють активному засвоєнню матеріалу через гру. Електронні книги та мультимедійні бібліотеки, такі як StoryJumper або VikiBook, відкривають світ казок, енциклопедій і пізнавальних історій у зручному форматі, що підсилює інтерес до читання.

Навчальні додатки, наприклад, «Веселі літери» або «Логіко-мислення», допомагають дітям розвивати мовлення, логіку та сенсорні навички через ігрові вправи. Технології доповненої та віртуальної реальності, такі як Google Expeditions чи Quiver, дозволяють зануритися в різні теми, досліджувати світ у форматі 3D, роблячи навчання більш наочним і цікавим. Для педагогів існують онлайн-ресурси, як-от EdEra або Prometheus, які містять вебінари, курси, інструменти для створення планів занять і методичних матеріалів, що полегшує процес підготовки до занять.

Використання цифрових ресурсів сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, розвиває критичне мислення, комунікаційні навички та цифрову грамотність. Наприклад, завдяки програмам, що включають анімацію або відео, діти можуть вивчати складні концепти, такі як основи математики чи природничі науки, на практиці. Це також допомагає індивідуалізувати навчальний процес, адаптуючи завдання відповідно до рівня розвитку кожної дитини. Також цифрові технології підтримують інклюзивну освіту, забезпечуючи доступність навчальних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами.

Разом із численними перевагами важливо враховувати необхідність контролю екранного часу та дотримання санітарно-гігієнічних норм. Поєднання цифрових технологій із традиційними методами навчання дозволяє створити гармонійне та ефективне освітнє середовище. Важливим є вибір якісного та безпечного контенту, що відповідає віковим особливостям дітей. Використання цифрових ресурсів у дошкільній освіті сприяє створенню сучасного, динамічного та розвивального освітнього середовища, яке відповідає вимогам часу та інтересам дітей.

Додатково, цифрові ресурси відкривають можливості для розвитку творчих здібностей дітей. Наприклад, програми для створення мультфільмів або анімацій, як ToonDoo або Puppet Pals, дають дітям можливість створювати свої власні історії, малювати персонажів та розвивати навички планування. Це стимулює уяву, сприяє розвитку мовлення та навичок співпраці у групах.

Ще одним важливим аспектом є використання програм для розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок. Програми на кшталт Emo2, що допомагають дітям ідентифікувати та розпізнавати емоції, або ClassDojo, яка дозволяє слідкувати за емоційним станом і прогресом дитини, є важливими інструментами для підтримки гармонійного розвитку особистості дитини.

Цифрові ресурси також активно використовуються для підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, застосунки для дітей з аутизмом, як AutiPlan або Proloquo2Go, дають можливість зручніше комунікувати, розвивати мовні навички та взаємодіяти з навколишнім світом. Вони допомагають дітям із обмеженими можливостями виявляти свої емоції та бажання, спрощують їхню інтеграцію в освітнє середовище.

Крім того, цифрові технології дозволяють педагогам швидко та ефективно обмінюватися досвідом через платформи для професійного розвитку, як TeacherHub або Moodle, де можна знайти курси, методичні матеріали, обговорення нових підходів до навчання, що дає змогу постійно вдосконалювати свої навички.

Важливою перевагою використання цифрових технологій є й те, що вони допомагають створювати більш доступне та мобільне навчальне середовище. Застосування мобільних пристроїв і додатків дозволяє організовувати навчання не лише в межах класу, а й за його межами, що робить процес навчання більш гнучким. Це також дозволяє дітям вивчати матеріали в зручний для них час і темпі, що сприяє розвитку самостійності та відповідальності.

Загалом, цифрові ресурси значно розширюють можливості для створення сучасного, інклюзивного і взаємодіючого освітнього середовища, яке відповідає потребам дітей і забезпечує комплексний підхід до їхнього розвитку.

2.Віртуальні освітні середовища для дітей дошкільного віку

Віртуальні освітні середовища для дітей дошкільного віку є цифровими платформами та інструментами, що створюють умови для розвитку дітей у ігровій та навчальній формах за допомогою сучасних технологій. Вони можуть доповнювати традиційне навчання, сприяючи активному пізнавальному процесу через інтерактивні та мультимедійні засоби.

Серед таких середовищ можна виділити освітні онлайн-ігри, інтерактивні навчальні платформи, віртуальні екскурсії, мобільні додатки для навчання та анімаційні відеоуроки. Онлайн-ігри розвивають логіку, пам'ять та мовні навички, а інтерактивні платформи надають можливість взаємодіяти з мультимедійним контентом, таким як аудіо, відео та анімації. Віртуальні екскурсії дозволяють дітям відвідувати музеї, зоопарки та природні об'єкти, а мобільні додатки дають можливість працювати з навчальними матеріалами на смартфонах або планшетах. Анімаційні відеоуроки допомагають пояснити базові концепції в ігровій формі, що робить навчання більш доступним і цікавим.

Використання таких середовищ має численні переваги. Вони дозволяють дітям активно брати участь у навчальному процесі, забезпечують індивідуальний підхід, сприяють розвитку технологічної грамотності і надають доступ до навчання в будь-якому місці та в будь-який час. Віртуальні освітні середовища в ЗДО можуть доповнювати традиційні методи навчання, забезпечуючи нові можливості для розвитку дітей. Вони також допомагають виховувати навички співпраці і взаємодії, а батьки можуть активно долучатися до навчання своїх дітей.

Для педагогів важливо використовувати ці технології в міру, враховуючи вікові особливості дітей, поєднуючи традиційні методи з цифровими, а також

контролюючи час, проведений за екранами, щоб забезпечити здоровий розвиток малюків.

Ось кілька прикладів віртуальних освітніх середовищ для дітей дошкільного віку:

1. «Тоса Воса» – серія мобільних додатків, що включають ігри, які стимулюють творчість, уяву та розвиток соціальних навичок. Наприклад, в додатку “Тоса Kitchen” діти можуть “готувати” різноманітні страви та вивчати основи кулінарії.

2. «Endless Alphabet» – мобільний додаток, який допомагає дітям вивчати літери та розвивати словниковий запас через інтерактивні анімації та ігри.

3. «ABCmouse» – онлайн-платформа, яка пропонує інтерактивні уроки з різних предметів, таких як математика, мистецтво, читання, науки, що спеціально адаптовані для дітей дошкільного віку.

4. Google Arts & Culture – платформа, яка дозволяє дітям здійснювати віртуальні екскурсії по музеях, галереях, зоопарках, а також пізнавати різні культурні та природні пам’ятки через віртуальні тури.

5. «Khan Academy Kids» – безкоштовний мобільний додаток, який пропонує інтерактивні уроки з математики, науки, мовлення та інших тем, націлених на розвиток дітей дошкільного віку.

6. «Osmo» – система, яка поєднує фізичні предмети з віртуальними додатками, що дозволяють дітям взаємодіяти з реальним світом, вивчаючи різні концепції, як-от математика, мистецтво, музика.

Ці приклади є чудовими інструментами для розвитку різних навичок у дітей дошкільного віку, дозволяючи їм вчитися через гру та взаємодію з мультимедійним контентом.

3. Переваги та ризики використання ІКТ у роботі з дітьми

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у роботі з дітьми має багато переваг. Вони сприяють інтерактивному підходу до навчання, заохочуючи дітей до активної участі в освітньому процесі. Застосування ІКТ дозволяє створювати цікаві та різноманітні навчальні

матеріали, що допомагають дитині краще засвоювати інформацію. Окрім того, сучасні технології дають змогу індивідуалізувати навчання, підлаштовуючи його під потреби кожної дитини, що забезпечує ефективніше засвоєння матеріалу. З раннього віку діти набувають навичок роботи з різноманітними пристроями, що важливо для їхнього подальшого розвитку в цифровому світі.

Однак, незважаючи на численні переваги, використання ІКТ має і певні ризики. Одним з головних є можливість надмірної залежності дітей від технологій, що може знизити їхню здатність до самостійного мислення і дій. Тривале сидіння за комп'ютером може спричинити проблеми із зором і погіршити фізичний стан, наприклад, виникнення болю в спині або головного болю. Крім того, надмірне використання цифрових технологій може негативно вплинути на психоемоційний стан дитини, викликаючи стрес чи тривогу через перевантаження інформацією. Також є ризик, що діти, які занадто багато часу проводять за екранами, втрачають можливість спілкуватися з однолітками в реальному житті, що погіршує їхні соціальні навички.

Важливо, щоб застосування ІКТ було збалансованим і підходило до вікових особливостей дітей. Тільки в такому випадку технології можуть стати справжнім помічником у навчанні, не завдаючи шкоди розвитку та здоров'ю дітей.

Ці технології дозволяють значно покращити взаємодію між вчителями, батьками та дітьми. Застосування різноманітних онлайн-платформ і додатків для домашніх завдань, комунікацій та обміну інформацією допомагає забезпечити зворотний зв'язок і підтримку для дітей, навіть поза межами навчального закладу. Це сприяє більш ефективному моніторингу прогресу дитини, своєчасному виявленню труднощів у навчанні та наданню допомоги.

Крім того, ІКТ дають можливість проводити віртуальні екскурсії, онлайн-уроки з іншими школами та країнами, що розширює горизонти дітей,

дозволяючи їм ознайомлюватися з новими культурами та ідеями. Це сприяє розвитку глобальної свідомості і відкритості до різноманітних точок зору.

Водночас важливо зазначити, що використання ІКТ вимагає наявності певної інфраструктури. Не всі навчальні заклади мають доступ до сучасного обладнання та інтернету, що може обмежити можливості для використання технологій. В таких умовах особливо важливими стають програми підтримки, що надають державні та приватні ініціативи для забезпечення рівного доступу до освіти через технології для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання.

Педагоги повинні володіти спеціальними знаннями та вміннями для ефективного використання ІКТ у навчальному процесі. Вони повинні бути здатні обирати відповідні інструменти для різних вікових груп, розуміти, як поєднувати традиційні методи навчання з новітніми технологіями та уникати потенційних негативних наслідків від надмірного використання цифрових ресурсів. Це потребує постійного вдосконалення педагогічних навичок і, відповідно, наявності професійного розвитку для вчителів у сфері інформаційних технологій.

Важливим аспектом є також виховання відповідального ставлення до цифрових технологій серед дітей. З раннього віку їх треба навчати безпеці в Інтернеті, правильному використанню цифрових ресурсів, а також розвитку критичного мислення, щоб діти могли самостійно оцінювати інформацію та усвідомлено використовувати технології в повсякденному житті.

Таким чином, ефективне використання ІКТ в освіті має значний потенціал для покращення якості навчання та розвитку дітей, але для цього необхідно забезпечити відповідну інфраструктуру, підготовлених педагогів і свідомий підхід до організації освітнього процесу.

4.Інтеграція різних видів діяльності (гра, навчання, творчість)

Інтеграція гри, навчання та творчості в навчальний процес є важливою складовою розвитку дітей у сучасному ЗДО. Гра є основним способом пізнання світу для малюків, адже через неї вони розвивають пізнавальні,

соціальні та емоційні навички. Поєднання гри з навчанням дає можливість дітям засвоювати нові знання в цікавій та доступній формі, формуючи позитивне ставлення до навчання. Крім того, під час гри діти можуть проявляти свою творчість, вигадуючи нові правила або сценарії, що сприяє розвитку їхньої уяви та креативності.

Навчання через гру дає дітям можливість застосовувати свої знання на практиці, що допомагає краще їх засвоїти. Ігри з елементами пошуку, експериментів або ролеві ігри дозволяють дітям вивчати нові теми через активну участь. Водночас творчі заняття, такі як малювання, ліпка або театральні ігри, дозволяють дітям виражати свої емоції і думки, розвиваючи їхні креативні здібності.

Наприклад, тема «Природа навколо нас» може бути реалізована через гру, де діти уявляють себе тваринами чи рослинами лісу, знайомляться з різними видами флори та фауни, а потім виражають свої враження через творчі завдання, такі як малювання чи ліплення. Така інтеграція різних видів діяльності сприяє комплексному розвитку дитини, стимулюючи її до активного пізнання та самовираження.

Ось ще кілька прикладів інтеграції гри, навчання та творчості в навчальному процесі:

1. Тема: «Світ навколо нас»

Діти можуть грати в гру «Подорож до іншої країни», де вони вивчають культуру та традиції різних народів. Вони обирають країну, досліджують її особливості через мультимедійні матеріали або книги, а потім відтворюють побачене у творчих роботах — малюнках, аплікаціях або навіть костюмах.

2. Тема: «Транспорт»

Діти можуть грати в гру «Будуємо місто», де кожен учасник створює модель транспортного засобу або транспортної мережі. В процесі гри вони вивчають різні види транспорту, розвивають навички командної роботи та використовують творчі підходи для створення макетів чи малюнків. Це

дозволяє не тільки вивчити основи транспорту, але й проявити креативність у виготовленні своїх моделей.

3. Тема: «Мої емоції»

В рамках гри “Емоційні історії” діти можуть розігравати різні ситуації, в яких виражають різні емоції, наприклад, радість, сум, здивування. Після цього вони можуть малювати або ліпити “обличчя” для цих емоцій, що допоможе їм краще розуміти свої почуття та навчатися виражати їх через творчість.

4. Тема: «Рослини»

Діти можуть грати в гру «Мандруємо садом», де вони розігрують роль садівників, саджають рослини та доглядають за ними. Після гри вони можуть створювати творчі роботи — малюнки або аплікації, на яких зображують рослини, які вони “посадили” під час гри.

5. Тема: «Дикі тварини»

У рамках гри «Зоопарк» діти вивчають різних диких тварин, граючи в рольові ігри, де кожен з них зображує певну тварину, її звички та середовище проживання. Після гри вони можуть створювати тварин із пластиліну або малювати їх, вивчаючи особливості їхнього вигляду та поведінки.

Ці приклади показують, як можна інтегрувати гру, навчання та творчість для комплексного розвитку дитини, залучаючи її до активного пізнання світу через різні види діяльності.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке інформаційно-комунікаційні технології і як вони застосовуються в освіті?
2. Як ІКТ можуть сприяти підвищенню ефективності навчального процесу в дошкільній освіті?
3. Які основні види ІКТ використовуються в організації освітнього середовища в сучасних закладах дошкільної освіти?
4. Які переваги і недоліки використання ІКТ в освітньому процесі?
5. Як правильно організувати навчання за допомогою ІКТ, щоб забезпечити безпеку дітей в інтернеті?

Змістовий модуль 2. Практичні аспекти створення якісного освітнього середовища в ЗДО

Лекція 7. Екологічне освітнє середовище у ЗДО

План

1. Екологічна освіта дітей дошкільного віку: цілі та завдання.
2. Формування екологічної культури у дошкільників.
3. Використання ресурсозберезувальних технологій у ЗДО.
4. Залучення дітей до проєктів зі збереження природи та екологічних акцій.

1. Екологічна освіта дітей дошкільного віку: цілі та завдання

Екологічна освіта дошкільників – це основа для формування екологічної культури майбутніх поколінь. Дитина з раннього віку повинна вчитися сприймати природу не просто як середовище проживання, а як цінність, яку необхідно берегти. Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для формування екологічної свідомості, адже саме в цей час дитина вчиться пізнавати світ через особистий досвід, спостереження, гру та спілкування з природою.

Головним завданням екологічного виховання є не лише передача знань про природу, а й формування особистісного ставлення до неї. Дитина має навчитися співчувати живим істотам, розуміти важливість збереження чистоти навколишнього середовища, відповідально ставитися до ресурсів. Це можна зробити через практичну діяльність: догляд за кімнатними рослинами, годування птахів узимку, участь у висаджуванні дерев чи квітів. Такі дії допомагають дітям відчувати власну відповідальність за навколишній світ.

Не менш важливим є розвиток екологічного мислення, коли дитина починає усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між діями людини та станом природи. Наприклад, якщо сміття викидають у водойми, вода стає брудною і в ній не можуть жити риби; якщо зламати гілку, дерево довго відновлюватиметься. Такі прості пояснення сприяють формуванню свідомої поведінки.

Важливу роль у екологічному вихованні відіграє емоційно-чуттєва сфера дитини. Через казки, вірші, мультфільми, музику та художню діяльність у дітей формується естетичне сприйняття природи. Наприклад, малюючи красиві пейзажі або слухаючи музику про природу, дитина починає відчувати її красу і гармонію, що сприяє виникненню бажання її берегти.

Заняття з екологічного виховання повинні бути інтерактивними та цікавими. Це можуть бути екскурсії до лісу, парку чи водойми, ігри, тематичні бесіди, спостереження за природними явищами. Дослідницька діяльність також має велике значення: експерименти з ґрунтом, водою, вирощування рослин допомагають дітям краще розуміти природні процеси.

Таким чином, екологічна освіта дошкільників має формувати не лише знання, а й практичні навички та відповідальне ставлення до природи. Важливо, щоб діти не лише розуміли, що потрібно берегти довкілля, а й відчували особисту причетність до цього процесу. Тільки так можна виховати покоління, яке буде дбайливо ставитися до навколишнього світу та з повагою ставитися до всього живого.

2.Формування екологічної культури у дошкільників

Формування екологічної культури у дошкільників є складним і багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Важливо, щоб діти не лише отримували теоретичні знання, а й активно взаємодіяли з навколишнім світом. Для цього можна використовувати різноманітні форми діяльності, такі як екскурсії на природу, спостереження за рослинами і тваринами, а також виконання екологічних завдань у повсякденному житті.

У дошкільному віці діти особливо чутливі до емоційного забарвлення навчання. Тому для формування екологічної культури важливо використовувати художні образи, казки, вірші, які сприяють розвитку у дітей позитивних емоцій, почуття любові до природи. Завдяки цьому малюки починають розуміти важливість збереження природи та її цінність не лише для них самих, а й для всього живого на планеті.

Одним із головних аспектів екологічної культури є розвиток відповідальності. Діти мають навчитися розуміти, що їхні вчинки можуть впливати на навколишнє середовище. Це може бути просте вміння не засмічувати природу, не ламати гілки дерев або не шкодити тваринам. Однак важливо також навчати дітей зберігати природні ресурси, наприклад, економно використовувати воду, електрику, папір, а також виявляти ініціативу в питаннях охорони навколишнього середовища.

Екологічна культура дітей повинна включати в себе не лише розуміння теоретичних аспектів охорони природи, а й розвиток практичних навичок. Наприклад, навчання сортування сміття, участь у висаджуванні дерев, догляд за рослинами чи виготовлення виробів з природних матеріалів допомагають дитині зрозуміти, як можна зробити свій внесок у збереження природи. Така діяльність створює відчуття причетності до важливої справи, даючи дітям можливість побачити результати своїх зусиль.

Значну роль у формуванні екологічної культури має також соціальне середовище дитини, зокрема сім'я та вихователі в дошкільних закладах. Батьки і педагоги повинні подавати позитивний приклад, адже діти часто копіюють поведінку дорослих. Коли батьки піклуються про навколишнє середовище, сортують сміття або беруть участь у природоохоронних заходах, це стає для дитини моделлю правильного ставлення до природи.

Тому формування екологічної культури у дошкільників — це комплексний процес, який вимагає співпраці дорослих, активної участі дитини та системного підходу. Поступово дитина повинна розвивати не лише знання про природу, а й почуття відповідальності, розуміння важливості її збереження та бажання активно діяти на користь довкілля.

3. Використання ресурсозберезувальних технологій у ЗДО

Ресурсозберезувальні технології у закладах дошкільної освіти є важливою складовою сталого розвитку, яка сприяє збереженню природних ресурсів і підвищенню екологічної свідомості дітей з раннього віку. Використання таких технологій у навчальному процесі має на меті не тільки

ефективне використання ресурсів, але й виховання у дітей культури раціонального споживання та відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Одним із основних напрямків є енергозбереження. ЗДО можуть впроваджувати енергоефективні технології, такі як використання енергозберігаючих ламп, утеплення будівель, оптимізація опалення та вентиляції. Це не лише дозволяє знизити витрати на енергію, але й створює комфортні умови для навчання та розвитку дітей.

Збереження водних ресурсів є ще одним важливим аспектом. Використання сучасних сантехнічних приладів, які дозволяють зменшити споживання води, а також навчання дітей правильному використанню води, допомагає виховувати у них екологічну відповідальність. Окрім того, можна організовувати різноманітні водні ігри та експерименти, які навчають дітей бережливому ставленню до цього ресурсу.

У ЗДО також широко впроваджуються системи утилізації та переробки відходів. Це включає сортування сміття, створення органічних компостних куп, використання вторинних матеріалів для виготовлення іграшок чи навчальних посібників. Діти можуть брати участь у цих процесах, що дозволяє формувати в них екологічну свідомість через практичні дії.

Використання натуральних матеріалів у навчальному процесі також є частиною ресурсозберезувальних технологій. Наприклад, заміна пластикових іграшок на дерев'яні, використання екологічних матеріалів для творчих робіт допомагає знизити кількість відходів та зберегти природні ресурси.

Важливим елементом є також впровадження в освітній процес програм, які сприяють розвитку екологічних навичок у дітей. Програми, що включають заняття на свіжому повітрі, екологічні ігри, спостереження за природою, дозволяють дітям не тільки отримувати знання про природу, а й розвивати відповідальне ставлення до неї.

Загалом, ресурсозберезувальні технології в ЗДО допомагають зберегти навколишнє середовище, сприяють економії ресурсів та грошових витрат, а також сприяють формуванню у дітей екологічної свідомості та відповідальності. Вони стають невід'ємною частиною сучасної освіти, спрямованої на сталий розвиток і збереження планети для майбутніх поколінь.

4.Залучення дітей до проєктів зі збереження природи та екологічних акцій

Залучення дітей до проєктів зі збереження природи та екологічних акцій є важливою складовою розвитку екологічної свідомості у дошкільному віці. Діти, які з раннього віку вчаться дбати про навколишнє середовище, мають більше шансів стати відповідальними та свідомими громадянами у майбутньому. Важливо, щоб екологічні проєкти в дошкільних закладах були інтегровані в щоденну діяльність дітей і дозволяли їм брати активну участь у процесах, що сприяють збереженню природи.

Одним із таких підходів є організація проєктної діяльності, в рамках якої діти можуть досліджувати різні екологічні проблеми, такі як забруднення повітря, води чи ґрунтів. Через виконання простих завдань, таких як прибирання території садка, висаджування дерев чи квітів, дітям надається можливість відчути себе частиною глобальної екологічної ініціативи. Це також допомагає їм зрозуміти важливість кожного маленького кроку в боротьбі за чистоту природи.

Екологічні акції також можуть бути організовані як частина свят або спеціальних заходів, на яких діти не тільки дізнаються більше про природу, а й активно вчаться взаємодіяти з іншими, разом створюючи щось корисне для навколишнього середовища. Наприклад, участь у посадці дерев, організація збору макулатури, пластикових пляшок або інших відходів для подальшої переробки дозволяє дітям відчути свою причетність до більшого процесу, у якому кожен може зробити свій вклад.

Проекти можуть також включати спостереження за змінами в природі, наприклад, за розвитком рослин або зміною сезонів. Це дає дітям можливість побачити на власні очі, як природа змінюється та відновлюється, що підвищує їхню увагу до екологічних процесів.

Важливу роль у таких проєктах відіграє також робота з батьками, адже екологічна освіта повинна бути комплексною і не обмежуватися лише діяльністю в садочку. Батьки можуть бути залучені до проведення акцій, таких як “чисті двори” або “зелена акція”, що дозволить дітям побачити приклад відповідального ставлення до природи у своїх родин.

Залучення дітей до проєктів зі збереження природи та екологічних акцій не тільки виховує у них любов і повагу до навколишнього світу, але й дає можливість на практиці зрозуміти важливість захисту екосистем. Це також сприяє розвитку у дітей навичок колективної роботи, творчого мислення і відповідальності за власні вчинки, що є важливими для їхнього подальшого розвитку.

Ось кілька прикладів проєктів, які можуть бути реалізовані в закладах дошкільної освіти для залучення дітей до збереження природи та екологічних акцій:

1. Проєкт «Зелені друзі»

У рамках цього проєкту діти можуть вирощувати рослини, саджати квіти або дерева на території садка. Вони дізнаються про важливість рослин для навколишнього середовища, про роль дерев у збереженні чистоти повітря та вплив природи на здоров'я людини. Діти також можуть спостерігати за ростом своїх рослин і вивчати основи догляду за ними.

2. Проєкт «Чисте місто»

Цей проєкт спрямований на виховання у дітей культури чистоти та відповідальності за навколишнє середовище. Діти можуть брати участь у прибиранні території навколо садка або влаштовувати акції “чистих дворів”. Важливо, щоб під час такого проєкту діти навчалися сортувати сміття, розуміли важливість переробки та зменшення кількості відходів.

3. Проєкт «Вода - наше багатство»

Цей проєкт можна присвятити збереженню водних ресурсів. Діти можуть вивчати, як важливо економно використовувати воду, проводити ігри та експерименти з водою, створювати плакати та малюнки на тему охорони водних ресурсів. Також можна організувати акцію “Чиста річка”, де діти разом з дорослими очищатимуть водойму або організують тематичні бесіди про важливість охорони води.

4. Проєкт «Вторинне використання матеріалів»

Діти можуть дізнатися про значення переробки відходів і створення нових виробів з використаних матеріалів. В рамках цього проєкту діти можуть збирати непотрібні пластикові пляшки, папір, картон та створювати з них різноманітні вироби: іграшки, декоративні елементи, колажі. Це не тільки навчає економити ресурси, але й сприяє розвитку творчих здібностей.

5. Проєкт «Еко-ярмарок»

У цьому проєкті діти разом із педагогами можуть організувати ярмарок, де будуть представлені екологічно чисті продукти, вироби ручної роботи з натуральних матеріалів, інформаційні матеріали на тему екології. Діти можуть не тільки продавати або обмінюватися товарами, але й проводити екологічні акції, наприклад, захист навколишнього середовища через розповіді, пісні, танці та інші творчі виступи.

6. Проєкт «Мій екологічний слід»

Цей проєкт націлений на навчання дітей принципам сталого розвитку та збереження природи в повсякденному житті. Діти можуть записувати свої екологічні звички, такі як відключення світла, економія води, правильне використання відходів. В кінці проєкту можна підсумувати результати та обговорити, як кожен з них може зробити свій внесок у збереження природи.

Ці проєкти допомагають не тільки розвивати в дітей екологічну свідомість, але й формують активну життєву позицію, навчають працювати в команді та відповідально ставитись до ресурсів.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке екологічне освітнє середовище у закладі дошкільної освіти і чому його важливо формувати?
2. Які основні принципи створення екологічного середовища в умовах дошкільного закладу?
3. Як впровадження ресурсозберезувальних технологій сприяє екологічному вихованню дітей у ЗДО?
4. Які методи та підходи можна використовувати для виховання у дітей екологічної свідомості через гру?
5. Як можна організувати акції з прибирання та озеленення території закладу для дітей?
6. Як забезпечити ефективне використання природних ресурсів (води, енергії, матеріалів) у ЗДО?
7. Які є способи включення батьків у екологічні ініціативи закладу дошкільної освіти?

Лекція 8. Безпека і здоров'я дітей в освітньому середовищі

План

1. Гігієнічні вимоги до освітнього середовища.
2. Організація рухової активності дітей в освітньому середовищі.
3. Забезпечення емоційного благополуччя дітей у ЗДО.
4. Навчання дітей основам безпеки життєдіяльності.

1. Гігієнічні вимоги до освітнього середовища

Гігієнічні вимоги до освітнього середовища в закладах дошкільної освіти охоплюють широкий спектр умов, що впливають на здоров'я, самопочуття та загальний розвиток дітей. Вони враховують санітарно-гігієнічний стан приміщень, мікрокліматичні показники, освітлення, вентиляцію, рівень шуму, організацію меблювання, а також заходи профілактики інфекційних захворювань.

Особливу увагу приділяють чистоті приміщень. Прибирання має здійснюватися регулярно, із використанням безпечних миючих і дезінфекційних засобів. Вологе прибирання обов'язкове не менше двох разів на день, а провітрювання групових кімнат слід проводити не рідше ніж три-чотири рази на день, особливо після сну та ігор дітей. У теплу пору року

допускається провітрювання приміщень при відкритих вікнах, але з дотриманням безпечних умов.

Мікроклімат відіграє важливу роль у забезпеченні комфортного середовища для дітей. Температура повітря в групових приміщеннях має бути оптимальною: у спальних кімнатах – близько 18–20°C, у групових – 20–22°C, у роздягальнях та санвузлах – 22–24°C. Надмірна вологість або сухість повітря може спричинити респіраторні захворювання, тому необхідно підтримувати вологість на рівні 40–60%. Для цього використовують зволожувачі повітря або інші засоби регулювання мікроклімату.

Важливим є правильне освітлення приміщень. Воно повинно бути рівномірним і достатнім, щоб уникати перенапруження зору. Найкращим є природне освітлення, тому вікна слід регулярно очищати від пилу, а штори або жалюзі використовувати так, щоб вони не перешкоджали потраплянню світла. При штучному освітленні рекомендується використовувати лампи, що забезпечують тепле біле світло, максимально наближене до природного.

Рівень шуму також є критичним фактором. Надмірний шум негативно впливає на нервову систему дитини, тому слід використовувати звукопоглинальні матеріали, уникати гучної музики та забезпечувати відповідний режим тиші, особливо під час відпочинку дітей.

Організація простору та меблювання повинні відповідати віковим особливостям дітей. Меблі мають бути безпечними, зручними та ергономічними, виготовленими з екологічно чистих матеріалів. Висота столів і стільців повинна відповідати зросту дітей, що запобігає розвитку сколіозу та інших порушень постави.

Особливу увагу слід приділяти профілактиці інфекційних захворювань. Це включає регулярне миття рук, використання індивідуальних рушників, дотримання правил особистої гігієни, своєчасну дезінфекцію іграшок та інших предметів, що часто використовуються дітьми. Також важливо забезпечити медичний контроль за станом здоров'я дітей, зокрема

проведення щоденного огляду, контроль за вакцинацією та профілактичні заходи проти вірусних інфекцій.

Харчування має відповідати віковим потребам дітей, бути збалансованим і безпечним. Продукти повинні зберігатися у належних умовах, а харчоблок має відповідати санітарним нормам. Важливо дотримуватися графіку прийому їжі та правил сервірування столів, а також враховувати індивідуальні потреби дітей у разі алергій або особливостей здоров'я.

Гігієнічні умови простягаються і на організацію відпочинку та фізичної активності. Прогулянки на свіжому повітрі є обов'язковою складовою розпорядку дня, оскільки вони сприяють зміцненню імунітету та загальному фізичному розвитку дітей. Територія дитячого садка повинна бути чистою, безпечною та оснащеною належним чином – із зонами для ігор, спортивних занять та відпочинку.

Загалом, дотримання гігієнічних вимог у закладах дошкільної освіти сприяє створенню здорового та комфортного середовища, що позитивно впливає на фізичний та психоемоційний стан дітей, сприяє їхньому гармонійному розвитку та формуванню здорових звичок.

2. Організація рухової активності дітей в освітньому середовищі

Організація рухової активності дітей в освітньому середовищі є важливою складовою всебічного розвитку дошкільників. Рухова активність сприяє формуванню правильної постави, розвитку координації, витривалості, гнучкості та сили, а також позитивно впливає на емоційний стан і когнітивні здібності дітей. В умовах закладу дошкільної освіти необхідно створити відповідне середовище, яке стимулюватиме дітей до рухової активності впродовж дня, забезпечуючи різноманітні форми руху відповідно до вікових особливостей.

Фізична активність дітей організовується через різні форми рухової діяльності, такі як ранкова гімнастика, фізкультурні заняття, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність, спортивні розваги, прогулянки та загартовувальні процедури. Ранкова гімнастика виконується щодня і сприяє

активізації організму після сну, підвищенню настрою і працездатності. Вона включає комплекс простих вправ, що охоплюють основні групи м'язів та допомагають підготувати дитячий організм до активного дня. Фізкультурні заняття проводяться відповідно до вікових норм і спрямовані на розвиток основних рухових навичок, таких як ходьба, біг, стрибки, лазіння, метання та рівновага. Такі заняття можуть бути загальнорозвивальними, коригувальними або спортивно-ігровими, залежно від поставлених цілей.

Рухливі ігри є природною формою активності для дітей і важливим елементом фізичного виховання. Вони допомагають розвивати спритність, швидкість реакції, координацію рухів, а також соціальні навички, такі як взаємодія з однолітками, дотримання правил і вміння працювати в команді. Використання різних видів рухливих ігор сприяє не тільки фізичному, а й емоційному розвитку дитини, допомагає знижувати психоемоційне напруження та формувати позитивне ставлення до рухової активності.

Самостійна рухова діяльність відіграє важливу роль у розвитку активності дітей, оскільки дозволяє їм обирати власний темп і форму руху відповідно до власних потреб та інтересів. Для цього необхідно забезпечити дітей відповідним обладнанням, таким як м'ячі, скакалки, обручі, стрічки, тунелі, балансувальні доріжки тощо. Доступ до такого інвентарю повинен бути постійним, а простір у групових кімнатах та на ігрових майданчиках організований таким чином, щоб діти мали можливість рухатися вільно та безпечно.

Спортивні розваги та свята є ефективною формою організації рухової активності, оскільки поєднують елементи гри, змагань та командної взаємодії. Проведення таких заходів сприяє формуванню інтересу до фізичної культури, виховує витривалість, наполегливість, відповідальність та взаємопідтримку. Вони можуть включати естафети, конкурси, веселі старти, змагання з різних видів спорту, тематичні спортивні заходи тощо.

Прогулянки є обов'язковою складовою режиму дня в дошкільному закладі та забезпечують природну рухову активність дітей. Вони сприяють

загартуванню, зміцненню імунітету, покращенню роботи серцево-судинної та дихальної системи. Під час прогулянок діти можуть займатися різними видами активності, зокрема ходьбою, бігом, стрибками, грою з м'ячем або катанням на велосипедах та самокатах. Для забезпечення активного дозвілля на свіжому повітрі необхідно облаштовувати дитячі майданчики з безпечним покриттям та різноманітними елементами для рухової діяльності, такими як гірки, гойдалки, канати, бруси та лабіринти.

Загартувальні процедури також відіграють важливу роль у формуванні здорового способу життя та підвищенні опірності організму до захворювань. Вони включають повітряні ванни, ходіння босоніж, вологі обтирання, контрастні процедури, фізичні вправи на свіжому повітрі та інші методи, що сприяють зміцненню здоров'я. Використання загартувальних процедур у поєднанні з фізичною активністю сприяє гармонійному фізичному розвитку дітей.

Важливим аспектом організації рухової активності є дотримання індивідуального підходу до кожної дитини. Діти мають різні рівні фізичної підготовки, темперамент та особливості здоров'я, тому необхідно враховувати їхні потреби та можливості при плануванні фізичних занять. Використання диференційованих завдань, зміни рівня складності вправ, а також надання можливості дитині самостійно обирати рівень активності допомагають зробити рухову діяльність доступною та привабливою для кожного вихованця.

Організація рухової активності дітей у закладах дошкільної освіти сприяє гармонійному розвитку дитини, формуванню навичок здорового способу життя, зміцненню здоров'я та покращенню психоемоційного стану. Різноманітність форм рухової діяльності, врахування індивідуальних потреб та створення сприятливого фізичного середовища є ключовими умовами ефективної організації рухової активності дітей.

Фізкультурне заняття для дітей старшого дошкільного віку

Тема: «Подорож у світ спорту»

Мета: Формування стійкого інтересу до рухової активності, розвиток спритності, координації, сили та витривалості, виховання командної взаємодії та позитивного ставлення до фізичних вправ.

Обладнання: М'ячі, обручі, конуси, скакалки, тунель, фішки для позначення дистанції.

Місце проведення: Спортивний зал або майданчик на вулиці.

Тривалість: 25-30 хвилин

Хід заняття

1. Вступна частина (5 хвилин)

- Шиккування дітей у півколо, привітання, пояснення теми заняття.
- Розповідь вихователя:

– «Сьогодні ми вирушимо у цікаву подорож у світ спорту! Щоб стати справжніми спортсменами, нам потрібно добре розігріти м'язи, потренувати спритність, силу та витривалість.»

- Розминка (музична руханка):

- Ходьба на носочках, на п'ятах, біг з високим підніманням колін.
- Нахили голови в сторони, повороти тулуба.
- Присідання, стрибки на місці.

2. Основна частина (15 хвилин)

Естафета 1. «Біг із перешкодами»

• Діти по черзі біжать між конусами «змійкою», перестрибують через обручі, пролазять через тунель і повертаються назад.

Естафета 2. «Стрибки чемпіонів»

• Діти по черзі стрибають через скакалку, а потім виконують стрибки в довжину з місця.

Гра «Передай м'яч»

• Діти стають у коло та передають м'яч один одному, промовляючи назви улюблених видів спорту. Вихователь може змінювати спосіб передачі (через голову, між ногами, однією рукою).

Естафета 3. «Силачі»

- Діти переносять м'ячі з однієї корзини в іншу, бігаючи по черзі, хто швидше.

3. Заключна частина (5-7 хвилин)

- Гра на розслаблення «Спокійний вітерець»: діти уявляють, що вони легкі листочки, які колишуться на вітрі (повільні рухи руками, нахили тулуба).

- Дихальна гімнастика: глибокі вдихи через ніс, повільні видихи через рот.

- Рефлексія:

- «Що вам найбільше сподобалося?»

- «Як ви почуваетесь після заняття?»

- Прощання та заохочення: вихователь дякує дітям за активну участь, відзначає старанність та позитивний настрій.

Очікувані результати:

- Підвищення рівня фізичної активності дітей.

- Розвиток спритності, витривалості та координації рухів.

- Формування позитивного ставлення до занять фізичною культурою.

- Розвиток комунікативних навичок та вміння працювати в команді.

Таке заняття допомагає дітям відчувати радість від руху, сприяє розвитку їхньої фізичної витривалості та створює умови для емоційного комфорту в колективі.

3.Забезпечення емоційного благополуччя дітей у ЗДО

Забезпечення емоційного благополуччя дітей у закладі дошкільної освіти є важливим завданням, оскільки воно безпосередньо впливає на розвиток особистості, соціальні навички, мотивацію до навчання та загальне психічне здоров'я дитини. Позитивне емоційне середовище сприяє почуттю безпеки, комфорту та впевненості в собі, що є необхідними умовами для гармонійного зростання та розвитку.

Одним із ключових факторів є створення доброзичливої атмосфери у групі. Вихователь повинен бути уважним, чуйним, демонструвати підтримку

та розуміння до кожної дитини. Діти відчують емоційний стан дорослих і реагують на нього, тому важливо, щоб вихователь завжди був спокійним, привітним та позитивним. Налагодження довірливих відносин із кожною дитиною допомагає їй почуватися прийнятою та значущою.

Формування емоційного благополуччя також залежить від стабільності розпорядку дня. Передбачуваність подій дає дитині відчуття безпеки, зменшує рівень тривожності та допомагає легше адаптуватися до умов дитячого садка. Важливими є також моменти плавного переходу між видами діяльності, уникнення поспіху та різких змін, що можуть викликати стрес у малюків.

моційний стан дітей значною мірою залежить від якості спілкування з однолітками. Вихователь повинен сприяти дружнім стосункам, вчити дітей виражати свої почуття, розв'язувати конфлікти мирним шляхом, виявляти турботу та співчуття одне до одного. Ігрова діяльність, особливо рольові ігри, допомагає розвивати емоційний інтелект, сприяє навчанню дітей розпізнавати свої емоції та керувати ними.

Важливим елементом емоційного благополуччя є підтримка індивідуальних потреб кожної дитини. Діти мають різний темперамент, рівень чутливості, особливості характеру, тому вихователь повинен враховувати ці аспекти у своїй роботі. Для більш сором'язливих дітей важливо створювати ситуації успіху, поступово залучати їх до спільної діяльності, а для більш активних — спрямовувати їхню енергію у конструктивне русло.

Сприятливе емоційне середовище також передбачає залучення елементів арт-терапії, музикотерапії та релаксаційних практик. Малювання, ліплення, слухання спокійної музики, дихальні вправи та релаксаційні ігри допомагають зняти напругу, стабілізувати емоційний стан та створюють відчуття гармонії. Читання казок з обговоренням почуттів героїв розвиває емпатію та допомагає дітям краще розуміти власні емоції.

Фізична активність також відіграє важливу роль у підтримці позитивного емоційного стану. Рухливі ігри, танці, спортивні заняття допомагають позбутися зайвої енергії, зменшити рівень стресу та сприяють виробленню гормонів радості. Прогулянки на свіжому повітрі, особливо в природному середовищі, позитивно впливають на емоційний стан дітей, оскільки взаємодія з природою має заспокійливий ефект.

Емоційне благополуччя значною мірою залежить від взаємодії з батьками. Співпраця вихователів і сімей дозволяє забезпечити безперервність у підходах до виховання, що створює для дитини почуття стабільності. Важливо підтримувати батьків у питаннях виховання, надавати рекомендації щодо створення сприятливого психологічного клімату вдома, проводити індивідуальні консультації та групові зустрічі.

Загалом, забезпечення емоційного благополуччя в ЗДО передбачає комплексний підхід, що включає створення безпечного та дружнього середовища, підтримку емоційного розвитку дітей, формування позитивної взаємодії між дітьми та дорослими, організацію емоційно збагаченої діяльності та тісну співпрацю з батьками. Емоційно благополучна дитина легше адаптується до соціального середовища, краще засвоює навчальний матеріал, проявляє ініціативність та впевненість у собі, що є запорукою її подальшого успішного розвитку.

4. Навчання дітей основам безпеки життєдіяльності

Навчання дітей основам безпеки життєдіяльності є важливим напрямом роботи закладу дошкільної освіти, оскільки сприяє формуванню у дітей навичок самозбереження, відповідального ставлення до власного здоров'я та безпечної поведінки в різних ситуаціях. Діти дошкільного віку ще не мають достатнього життєвого досвіду, тому важливо навчати їх розпізнавати небезпеку, діяти відповідно до правил безпеки та звертатися за допомогою до дорослих у разі потреби.

Одним із ключових аспектів навчання є ознайомлення дітей з правилами дорожнього руху. Малюки повинні знати, як правильно переходити дорогу,

що означають світлофори, дорожні знаки, як поводитися в громадському транспорті. Навчання може відбуватися у формі сюжетно-рольових ігор, перегляду тематичних мультфільмів, моделювання ситуацій, що допомагає дітям краще засвоювати інформацію та застосовувати її в реальних умовах.

Також важливо навчати дітей правил пожежної безпеки. Дошкільнята повинні знати про небезпеку гри з вогнем, правила поводження з електроприладами, алгоритм дій у разі пожежі, зокрема, як вибиратися із задимленого приміщення, куди телефонувати у випадку надзвичайної ситуації. Для кращого засвоєння знань можна використовувати інтерактивні методи, наприклад, організацію зустрічей із рятувальниками, проведення навчальних евакуацій, перегляд повчальних відео.

Окрему увагу слід приділяти безпеці під час перебування на природі. Діти повинні знати, яких рослин, грибів і ягід слід уникати, як поводитися поблизу водойм, у лісі, на дитячих майданчиках. Варто навчати малюків правилам поведінки з тваринами, зокрема, як уникнути укусів собак, що робити у випадку зустрічі з бродячими тваринами, як правильно доглядати за домашніми улюбленцями.

Навчання основам особистої безпеки є не менш важливим. Дітей слід знайомити з поняттям «чужа людина» та пояснювати, що не можна йти нікуди з незнайомцями, приймати від них подарунки чи відкривати двері, якщо батьків немає вдома. Також необхідно формувати навички безпечної поведінки вдома: не торкатися розеток, електроприладів, газової плити, не гратися з гострими або дрібними предметами.

Окремий аспект – навчання дітей навичкам надання першої допомоги. Дошкільники повинні знати, як обробити подряпину або опік, що робити у випадку кровотечі чи втрати свідомості у когось із оточення. Важливо навчити дітей викликати екстрені служби та повідомляти про ситуацію дорослим.

Для ефективного навчання необхідно використовувати інтерактивні методи, зокрема, казки, ігри, моделювання ситуацій, бесіди, перегляд

відеоматеріалів, зустрічі з представниками екстрених служб. Важливо не тільки передавати знання, а й розвивати у дітей навички самостійного прийняття рішень у критичних ситуаціях.

Формування основ безпечної поведінки має відбуватися поступово та систематично, з урахуванням вікових особливостей дітей. Закріплення знань у повсякденному житті через повторення, нагадування та приклади з реального життя сприяє їх ефективному засвоєнню. Навчання дітей основам безпеки життєдіяльності допомагає їм почуватися впевненіше у світі, уникати небезпечних ситуацій та зберігати власне здоров'я і життя.

Питання до самоконтролю:

1. Що таке безпечне освітнє середовище, і які його основні складові?
2. Які основні чинники впливають на збереження здоров'я дітей у ЗДО?
3. Які вимоги висуваються до санітарно-гігієнічного стану приміщень у закладі дошкільної освіти?
4. Які основні правила організації харчування дітей у закладі дошкільної освіти?
5. Як запобігти поширенню інфекційних захворювань у дитячому колективі?
6. Яке значення має дотримання режиму дня для фізичного та психічного здоров'я дітей?
7. Як організувати безпечну рухову активність дітей у освітньому середовищі?
8. Як слід діяти вихователю у випадку надзвичайної ситуації (пожежа, замикання дверей, аварійна ситуація)?
9. Як співпраця з батьками може сприяти підвищенню рівня безпеки дітей у ЗДО?
10. Як організувати безпечне середовище для дітей із особливими освітніми потребами?

Лекція 9. Національні та культурні аспекти в організації освітнього середовища

План

1. Використання елементів народної педагогіки у створенні освітнього середовища.
2. Залучення дітей до національної культури та традицій.
3. Мультикультурне освітнє середовище в сучасному ЗДО.
4. Інтеграція етнокультурного компонента в освітній процес.

1. Використання елементів народної педагогіки у створенні освітнього середовища

Використання елементів народної педагогіки у створенні освітнього середовища сприяє формуванню в дітей поваги до національних традицій, культури та духовних цінностей свого народу. Народна педагогіка з її глибокою мудрістю, морально-етичними нормами та життєвим досвідом допомагає виховувати у дітей почуття патріотизму, доброзичливості, працелюбності та взаємодопомоги. У освітньому процесі можуть застосовуватись народні казки, пісні, прислів'я, ігри, звичаї та обряди, що не лише збагачують емоційний світ дитини, а й розвивають мовлення, мислення, уяву. Такі елементи органічно вписуються в різні види діяльності – від занять до дозвілля – створюючи гармонійне, змістовне та емоційно комфортне середовище, яке сприяє всебічному розвитку особистості.

Залучення елементів народної педагогіки до освітнього середовища є важливою складовою національного виховання, адже дозволяє дітям змалку відчувати приналежність до свого народу, досягнути його мудрості і життєві цінності. Народна педагогіка передає досвід поколінь через фольклор, традиції, звичаї, обряди, ремесла, народне мистецтво, що в простій і доступній формі сприяє розвитку моральних якостей, естетичних смаків, любові до рідної мови й землі. У створенні освітнього середовища важливо використовувати автентичні предмети побуту, національні символи, елементи українського одягу, оформлення осередків з народними мотивами, що створює атмосферу національного колориту та затишку. Діти активно залучаються до народних свят, виготовлення традиційних виробів, співу українських пісень, вивчення колядок, щедрівок, легенд, загадок, що розвиває в них емоційну чутливість, пам'ять, творчість та інтерес до історії свого народу. Таке середовище стає джерелом живої духовності, сприяє гармонійному розвитку дитини, її соціалізації та формуванню ціннісного ставлення до культурної спадщини.

Використання елементів народної педагогіки у створенні освітнього середовища не лише збагачує зміст освітнього процесу, а й створює емоційно теплу, психологічно комфортну атмосферу, близьку й зрозумілу дитині. Велике значення має залучення дітей до реальних дій: створення оберегів, розпис глиняного посуду, аплікації з народними орнаментами, виготовлення ляльки-мотанки — все це дає змогу пізнавати культуру через практичну діяльність. Особливо цікавою для дітей є участь у театралізованих дійствах за мотивами народних казок або обрядових свят — таких як Андріївські вечорниці, свято Миколая, веснянки, Купальські гуляння, свято урожаю. Усе це сприяє не лише формуванню культурної ідентичності, а й розвитку комунікативних навичок, вмінню працювати в колективі, висловлювати власну думку. Народні ігри з руховими елементами, як-от «Котилася торба», «Подоляночка», «Просо», поєднують фізичну активність з емоційним захопленням та дають змогу дітям розвивати спритність, увагу й витривалість. Освітнє середовище, наповнене елементами народної культури, формує в дитини почуття гордості за свій народ, виховує повагу до інших культур, збагачує її внутрішній світ і стимулює до пізнання нового.

2.Залучення дітей до національної культури та традицій

Залучення дітей до національної культури та традицій є важливою складовою гармонійного розвитку особистості. Вже з раннього віку важливо знайомити дитину з рідною мовою, народною творчістю, звичаями, обрядами та святами, адже саме через них вона пізнає духовні цінності свого народу. У процесі такої діяльності діти не просто дізнаються про традиції, а й беруть у них безпосередню участь: вивчають народні пісні, приказки, вірші, грають в народні ігри, виготовляють традиційні прикраси чи сувеніри. Важливим є також відзначення календарно-обрядових свят, коли діти спостерігають, як оживають давні традиції, долучаються до фольклорних дійств, танців, вивчають колядки, щедрівки, веснянки. Це не тільки розвиває їхній кругозір, а й виховує повагу до історії, роду, Батьківщини. Таке знайомство з культурою сприяє формуванню в дітей почуття національної

гідності, патріотизму, любові до рідного краю, а також розвиває їхню творчу уяву, емоційну чутливість і комунікативні навички. Національна культура стає для дитини джерелом натхнення, радості й усвідомлення власної ідентичності.

Залучення дітей до національної культури та традицій створює міцний фундамент для формування свідомої, духовно багатой особистості. Культура народу передається не лише через знання, а передусім через емоційне переживання, особисте включення дитини у різноманітні форми діяльності. Саме тому важливо, щоб діти не просто чули про традиції, а жили в атмосфері, де вони є частиною повсякденного життя: у казках і піснях, у символах на вишиванках, у добрих родинних історіях, у спільних приготуваннях до свят. Особливо захоплює дітей участь у традиційних українських обрядах, таких як засівання на Василя, водіння Кози, Великодні забави, плетіння вінків на Івана Купала. Через ці події дитина відчуває тепло родинного єднання, вчиться шанувати працю предків і розуміти глибину народної мудрості. Також значну роль відіграють традиційні народні ремесла: ліплення, ткацтво, вирізування, аплікація з національними візерунками, які не лише розвивають дрібну моторику, а й поглиблюють естетичне сприйняття. Залучення до національної культури формує в дітей не лише любов до рідного, а й відкритість до багатогранного світу культур, сприяє формуванню ціннісних орієнтирів та вихованню гідних громадян своєї країни.

Подамо приклади, як можна залучати дітей до національної культури та традицій у повсякденному освітньому процесі:

– Проведення тематичних занять, присвячених українським святам, наприклад: «Свято Миколая», «Масляна», «Івана Купала», «Великдень», де діти беруть участь у хороводах, співають народні пісні, розучують вірші та беруть участь у театралізованих постановках.

– Виготовлення власноруч українських оберегів, ляльок-мотанок, писанок, витинанок, що не лише знайомить з народними традиціями, а й розвиває творче мислення та моторику.

– Проведення народних ігор: «Котилася торба», «Подоляночка», «Гуси-гуси», «Ой, на горі жито», які сприяють згуртуванню колективу та збереженню культурної спадщини.

– Вивчення українських народних казок, легенд, прислів'їв, загадок, що передають мудрість поколінь і допомагають дітям усвідомити моральні цінності.

– Організація куточка народознавства в групі: виставка предметів народного побуту, вишитих рушників, декоративного посуду, національного одягу, який діти можуть розглядати та вивчати.

– Проведення майстер-класів за участі батьків чи народних майстрів, де діти можуть спробувати себе у традиційних ремеслах — гончарстві, ткацтві, розписі тощо.

– Запровадження дня української пісні або вишиванки, коли діти приходять у національному вбранні, співають пісні, слухають гру на народних інструментах (сопілка, бандура).

Такі приклади допомагають зробити національну культуру живою, цікавою й близькою до дитячого серця.

3.Мультикультурне освітнє середовище в сучасному ЗДО

Мультикультурне освітнє середовище в сучасному закладі дошкільної освіти сприяє формуванню у дітей поваги до різноманітних культур, традицій та звичаїв. Це середовище забезпечує не лише знайомство з різними національностями, але й дозволяє виховувати в дітях толерантність, емоційну чутливість і розуміння важливості взаємоповаги серед людей різних культурних та етнічних груп. Мультикультуралізм у дошкільному закладі не обмежується лише теоретичними знаннями про інші народи, а передбачає активне включення дітей у діяльність, що демонструє різноманіття світів. Наприклад, дітям можуть пропонуватися різноманітні

ігри, пісні, казки, свята, які є характерними для різних культур. Це дозволяє дітям відчувати себе частиною великого багатонаціонального світу, де кожен народ має свою унікальну спадщину та цінності.

Важливим елементом мультикультурного середовища є використання в навчанні різноманітних мов, адже багато закладів дошкільної освіти мають дітей з різних мовних середовищ. Це не лише допомагає зберегти мовну різноманітність, а й сприяє розвитку мовних здібностей дітей, їх здатності спілкуватися і розуміти один одного.

Мультикультурне середовище також активно впливає на розвиток соціальних навичок дітей. Вони вчаться взаємодіяти з іншими дітьми, в яких можуть бути різні звички, традиції чи релігійні погляди. Це дає змогу дітям розвивати співчуття, вчитися вирішувати конфлікти мирним шляхом і шанувати гідність кожної особистості. Освітні програми в мультикультурному середовищі мають на меті підтримувати різноманітність, не лише через елементи навчання, а й через створення інклюзивної атмосфери, де кожна дитина відчувається комфортно та цінною незалежно від її національного чи культурного походження.

Таке середовище допомагає створити основи для розвитку гармонійної особистості, яка буде відкрита до світу, сприйматиме різноманіття як норму і вмітиме працювати в колективі, поважаючи різні точки зору. Мультикультурне виховання формує у дітей широкий світогляд і сприяє їх соціальній адаптації у світі, де культурні кордони дедалі більше розмиваються.

Мультикультурне освітнє середовище в дошкільному закладі є надзвичайно важливим для розвитку дітей, адже воно дозволяє формувати у малюків почуття поваги до різних культур і національностей ще на ранньому етапі життя. Одним із основних принципів такого середовища є взаємне збагачення через культурні взаємодії, де кожна дитина може ділитися частинкою своєї традиції та водночас відкривати для себе нові горизонти. Наприклад, організуючи святкування різних культурних подій, можна

створити атмосферу свята, яка об'єднує не лише традиції однієї культури, а й дозволяє дітям побачити, як зберігаються та святкуються важливі моменти в інших країнах.

У цьому контексті важливим є введення в освітній процес елементів світових традицій, таких як святкування китайського Нового року, індійського свята Дівалі чи арабського Рамадану. Це не тільки дозволяє дітям познайомитися з різноманітними святами та обрядовими традиціями, а й вчить їх поважати інші релігії та культурні погляди. Наприклад, діти можуть вивчати іноземні пісні, танці, ігри, що дозволяє відчутти різноманіття світу, побачити, як схожі та водночас різні святкування і ритуали.

Особливе місце в мультикультурному середовищі займає взаємодія з родинами дітей, адже вони є носіями традицій і можуть брати активну участь у цьому процесі. Батьки можуть поділитися своїми культурними особливостями, традиціями святкування, приготуванням страв, одягом, музичними інструментами та навіть народними казками, що створює атмосферу єдності та розуміння серед дітей.

Не менш важливим є використання в освітньому процесі різноманітних мультимедійних засобів. Відео, книги, іграшки, зразки декоративно-ужиткового мистецтва можуть стати ефективним інструментом для занурення дітей у світ різних культур. Такі матеріали допомагають розширювати світогляд дитини, підвищувати інтерес до навколишнього світу, сприймати його як багатий і різноманітний.

Мультикультурне виховання також стимулює дітей до розвитку емпатії, вчить їх приймати і поважати відмінності між людьми, долати стереотипи та упередження. Виховання у дітей здатності слухати, спілкуватися та працювати з однолітками різного культурного походження дозволяє сформувати навички співпраці і адаптації в різноманітному світі. Це важлива підготовка до того, щоб стати частиною глобалізованого суспільства, де повага до культурної ідентичності кожної людини стає основою для мирного співіснування.

Таким чином, мультикультурне освітнє середовище не лише навчає дітей розуміти різні культури, а й виховує у них глибоке усвідомлення того, що кожна культура має право на існування, що кожна людина, незалежно від її походження, має свою неповторну цінність.

4.Інтеграція етнокультурного компонента в освітній процес

Інтеграція етнокультурного компонента в освітній процес є важливим етапом у формуванні у дітей почуття національної ідентичності, поваги до традицій і культури свого народу, а також до культур інших народів. Це дозволяє створити гармонійне та різноманітне освітнє середовище, яке не тільки збагачує пізнавальний досвід дитини, а й сприяє розвитку її соціальних та моральних якостей. Інтегруючи елементи етнокультури в навчальний процес, ми можемо органічно поєднувати вивчення національних традицій з іншими предметними напрямками, такими як мистецтво, музика, література, математика та природознавство.

Важливо, щоб етнокультурний компонент був присутній у всіх аспектах освітнього процесу, не лише в окремих заняттях чи святах. Наприклад, вивчаючи народні пісні та танці, діти можуть зрозуміти, як в народній творчості відображаються історичні події, національні цінності, традиції. Читання народних казок дозволяє не лише ознайомити дитину з характерними рисами рідної культури, а й формує уявлення про морально-етичні норми, розвиває мовлення та критичне мислення.

Інтеграція етнокультури у навчальний процес допомагає дітям не тільки дізнатися більше про свою країну, а й розвивати чутливість до багатства інших культур. Наприклад, знайомство з казками, піснями, обрядами та святами інших народів дозволяє виховувати в дітей толерантність, повагу до різноманітних національних традицій, а також уміння адаптуватися до мультикультурного середовища.

Крім того, етнокультурний компонент сприяє розвитку креативності та творчого потенціалу дітей. Використання народних ремесел, вивчення традиційного рукоділля, створення виробів за народними мотивами сприяє

розвитку дрібної моторики, уваги, уважності до деталей, а також поглиблює знання про місцеві традиції і символіку. Вивчення народних музичних інструментів, участь у театралізованих виставах за мотивами народних казок або свят дозволяє дітям не лише насолоджуватися мистецтвом, а й вчить працювати в колективі, поважати працю інших.

Інтеграція етнокультури в освітній процес дозволяє формувати в дітей гармонійне сприйняття світу, що складається з різноманітних культурних традицій. Водночас це сприяє формуванню у дитини почуття гордості за свою націю та розуміння важливості збереження культурної спадщини.

Інтеграція етнокультурного компонента в освітній процес відкриває широкі можливості для творчої самореалізації дитини, розвитку її креативного мислення та емоційної чутливості. Залучення до етнокультури сприяє формуванню глибокого зв'язку з рідною землею, пробуджує інтерес до історичних коренів, збагачує внутрішній світ через образи, символи та естетику народного мистецтва. Елементи етнокультури здатні оживити освітній процес, зробити його ближчим і зрозумілішим дитині, адже в них закладено життєву мудрість, гумор, моральні орієнтири та образне мислення. Важливо, щоб діти не лише запам'ятовували окремі факти чи обряди, а й проживали цей досвід, взаємодіяли з ним у грі, співі, малюванні, драматизації. Етнокультурний компонент можна вдало поєднувати з сучасними освітніми технологіями — інтерактивними методами, мультимедійними презентаціями, інтегрованими заняттями. Наприклад, створення інтерактивного етнокалендаря, участь у віртуальних екскурсіях по етнографічних музеях чи запис власного відео з читанням народної казки — усе це сприяє активному зануренню в культурне середовище. Особливу роль відіграють театралізовані дійства, де діти можуть перевтілюватися в персонажів народних легенд, брати участь у відтворенні звичаїв, таких як «Коляда», «Водіння Кози», «Веснянки» тощо. Такий підхід не лише розвиває творчість, а й формує емоційно-ціннісне ставлення до національної культури. Успішна інтеграція етнокультурного компонента ґрунтується на повазі до

традицій, діалозі культур і створенні атмосфери, в якій дитина відчувається частиною великої історії свого народу.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність національного та культурного компонентів в освітньому процесі?
2. Яке значення має етнокультурне виховання для формування особистості дитини?
3. Які традиції та елементи національної культури доцільно інтегрувати в освітній процес дітей дошкільного віку?
4. Яка роль сім'ї та громади у формуванні етнокультурної компетентності дитини?
5. Як відбувається інтеграція національного компоненту в різні освітні напрями згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти?
6. Які труднощі можуть виникнути при впровадженні етнокультурного компоненту в освітній процес і як їх подолати?

Лекція 10. Сучасні підходи до організації освітнього середовища у дошкільних закладах

План

- 1.Монтессорі-середовище: основні принципи організації.
- 2.Реалізація концепції «Нова українська школа» в дошкільній освіті.
- 3.Сучасні моделі організації освітнього простору (вільне середовище, інтегроване середовище тощо).

1.Монтессорі-середовище: основні принципи організації

Основні принципи організації Монтессорі-середовища спрямовані на створення простору, який стимулює самостійність, активність і природний розвиток дитини. *До ключових принципів належать:*

Підготовлене середовище – це простір, спеціально організований для вільної діяльності дитини. У ньому все продумано: порядок, естетика, доступність і відповідність матеріалів віковим особливостям.

Свобода вибору – діти мають змогу самостійно обирати матеріали та види діяльності, які їх цікавлять. Така свобода розвиває відповідальність, самоконтроль і мотивацію до навчання.

Роль дорослого як спостерігача і помічника – педагог не нав'язує знання, а спостерігає за дитиною, підтримує її інтерес, показує, як користуватися матеріалами, і створює умови для самостійного пізнання.

Самостійність і незалежність – дитина має змогу виконувати різні дії без постійної допомоги дорослого, що формує впевненість у власних силах і ініціативність.

Навчальні матеріали Монтессорі – спеціально розроблені дидактичні матеріали, які сприяють сенсорному розвитку, формуванню логіки, мовлення, математичних і практичних навичок. Матеріали мають самоконтроль помилок і дозволяють дитині вчитися через досвід.

Принцип «від простого до складного» і «від конкретного до абстрактного» – навчальні матеріали вводяться поступово, відповідно до рівня розвитку та готовності дитини.

Повага до індивідуального темпу розвитку – кожна дитина має право розвиватися у власному ритмі, без порівнянь із іншими.

Підтримка внутрішньої мотивації – діяльність дитини ґрунтується не на зовнішніх оцінках, а на власному інтересі, що сприяє глибшому і тривалішому навчанню.

Розвивальне середовище як простір для соціалізації – у Монтессорі-групах діти різного віку працюють разом, вчатья допомагати одне одному, розвиваючи комунікаційні та соціальні навички.

Ці принципи створюють умови для гармонійного розвитку особистості дитини, її пізнавальної активності, самодисципліни та любові до навчання.

Монтессорі-середовище створюється з урахуванням потреб, інтересів та вікових можливостей дитини, сприяючи її всебічному розвитку через активну самостійну діяльність. Простір організовується так, щоб дитина могла вільно пересуватись, самостійно обирати матеріали та взаємодіяти з ними у зручному темпі. Усі елементи середовища розташовані на рівні зору та досяжності дитини, що формує в неї почуття незалежності й відповідальності. Основною ідеєю є визнання дитини активним творцем

власного розвитку, а завдання дорослого полягає в тому, щоб бути уважним спостерігачем, тонко спрямовувати, не нав'язуючи свою волю.

У Монтессорі-просторі панує атмосфера спокою, порядку і поваги, кожен матеріал має своє місце, а заняття організуються так, щоб дитина могла завершити роботу та повернути матеріал на місце. Освітнє середовище забезпечує розвиток пізнавальних процесів, координації рухів, концентрації уваги та соціальних навичок. Особлива увага приділяється практичному життю, де діти вчаться обслуговувати себе, доглядати за оточенням, взаємодіяти з іншими. Відсутність традиційних оцінок і змагання сприяє внутрішній мотивації, дозволяючи кожній дитині рухатися у власному темпі, не відчуваючи тиску. Монтессорі-середовище підтримує природну допитливість, розвиває самостійність, ініціативу, наполегливість і позитивне ставлення до навчання.

Монтессорі-середовище розглядається як «третій вихователь» після батьків і педагога, оскільки саме завдяки його грамотній організації дитина має змогу вільно розвиватися, досліджувати світ і здобувати знання через власну активність. У цьому просторі немає випадкових деталей — усе має сенс і мету: кольори, фактури, порядок розташування матеріалів, меблі відповідного розміру, спокійне освітлення. Матеріали не дублюють один одного, кожен із них спрямований на розвиток певної навички або функції. Принцип самоконтролю дозволяє дитині самостійно виявляти і виправляти помилки, що формує навички аналізу, терпіння й уважності. Атмосфера довіри й спокою сприяє зниженню тривожності та формуванню впевненості у власних силах.

Особливе місце у середовищі займає розвиток сенсорики — завдяки спеціальним матеріалам дитина вчиться розрізняти кольори, форми, розміри, звуки, текстури, запахи. Такий досвід створює ґрунт для подальшого інтелектуального розвитку. Цікаво, що в монтессорі-просторі не заохочується надмірна кількість іграшок — замість них використовуються навчальні матеріали, які спонукають дитину до зосередженої праці. Порядок у

середовищі формує в дитини внутрішній порядок, а тиша – здатність до глибокої концентрації. Завдяки багатофункціональності середовища дитина вчиться самостійно планувати свій день, обирати вид діяльності, завершувати розпочате. Усе це сприяє розвитку автономії, організованості, впевненості у власних силах і глибокій внутрішній мотивації до пізнання.

2.Реалізація концепції «Нова українська школа» в дошкільній освіті

Реалізація концепції Нової української школи в дошкільній освіті передбачає оновлення підходів до розвитку, навчання і виховання дітей відповідно до сучасних потреб суспільства та особистісно орієнтованої парадигми освіти. Хоча сама концепція офіційно стосується початкової, базової та старшої школи, її ідеї активно втілюються вже на етапі дошкільця, оскільки саме в цьому віці закладаються основи компетентнісного підходу, творчого мислення, емоційного інтелекту та соціальної активності.

Дошкільня освіта орієнтується на розвиток особистості дитини як унікальної, самобутньої, активної, здатної до вибору та відповідальності. Освітній процес організовується так, щоб кожна дитина почувалася захищеною, мала свободу у висловленні думок, розвивала критичне мислення, вчилася взаємодіяти в колективі.

Важливим акцентом є гра як провідний вид діяльності, у якій природно поєднуються навчання, розвиток і пізнання світу. Значну увагу приділяють формуванню ключових компетентностей — мовленнєвої, математичної, екологічної, соціальної, а також уміння вчитися впродовж життя. В умовах реалізації ідей НУШ змінюється роль педагога: він стає фасилітатором, партнером, наставником, який не лише навчає, а й надихає.

Сучасне розвивальне середовище організовується з урахуванням інтересів дітей, відкритості до експериментів, нових форм активності. У дошкільньому закладі створюються умови для вільного вибору дитиною видів діяльності, самореалізації, формування внутрішньої мотивації. Партнерство з родиною є невід’ємною складовою, адже тільки у співпраці батьків і педагогів можна досягти гармонійного розвитку дитини. Реалізація концепції

НУШ у дошкільній освіті — це шлях до виховання щасливої, вільної, відповідальної особистості, яка готова до викликів сучасного світу, поважає себе та інших, зберігає свою національну ідентичність і відкрито взаємодіє з навколишнім середовищем.

Впровадження ідей Нової української школи в дошкільній освіті є важливим етапом у формуванні основ компетентнісного навчання, що базується на розвитку особистості дитини, її природних здібностей і нахилів. Це не просто оновлення змісту дошкільної освіти, а передусім зміна філософії взаємодії з дитиною. У центрі уваги перебуває сама дитина як активний учасник освітнього процесу, її право на вибір, самовираження, гру, дослідження світу. Освітній процес організовується на засадах поваги до дитинства, відкритості, гнучкості та дитиноцентризму. Педагог не диктує, а підтримує; не навчає з позиції контролю, а створює умови для самостійного відкриття знань через гру, експерименти, комунікацію. Дошкільна освіта, орієнтована на концепцію НУШ, активно впроваджує інтегровані заняття, діяльнісний підхід, елементи проєктної роботи, які сприяють розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту та соціальних навичок. Велика увага приділяється розвитку мовлення, логіко-математичних уявлень, екологічної свідомості та вміння розв'язувати життєві ситуації. Освітнє середовище змінюється відповідно до нових вимог: воно стає гнучким, зручним, безпечним і насиченим різноманітними зонами активності, які спонукають дітей до вибору, творчості та самостійності. У роботі з дітьми педагоги широко використовують інноваційні підходи, цифрові засоби, інтерактивні ігри, але з обов'язковим дотриманням вікових особливостей. Суттєво посилюється співпраця з батьками як партнерами у вихованні: з ними ведеться відкрита комунікація, вони залучаються до участі в освітньому процесі, отримують підтримку і поради щодо розвитку дитини. Усе це формує міцний фундамент для наступного навчання в школі, де дитина вже приходить не просто з багажем знань, а з розвиненими навичками взаємодії, пізнання, самовираження та внутрішньої мотивації.

Таким чином, реалізація концепції НУШ у дошкільній освіті – це інвестиція в майбутнє, що починається зі створення щасливого, вільного, безпечного простору для кожної дитини вже сьогодні.

3.Сучасні моделі організації освітнього простору (вільне середовище, інтегроване середовище тощо)

Сучасні моделі організації освітнього простору ґрунтуються на засадах гуманізації, індивідуалізації та дитиноцентризму. Вони спрямовані на створення такого середовища, яке максимально сприяє розвитку особистості дитини, її самостійності, творчості, ініціативності та критичного мислення. Замість традиційної моделі, яка часто базувалася на фронтальній організації навчання, сьогодні перевага надається просторам, що адаптуються до потреб дітей, підтримують їхню активність і забезпечують можливість вибору.

Однією з таких моделей є вільне середовище. Його сутність полягає у створенні умов для вільного вибору дитиною діяльності, темпу роботи, партнерів по взаємодії. У вільному середовищі дитина стає активним учасником освітнього процесу, а не пасивним об'єктом навчання. Простір організовується у вигляді різних зон або центрів активності — творчої, пізнавальної, сенсорної, сюжетно-рольової, природничої, математичної тощо. Важливою особливістю є мобільність середовища, можливість його швидкого трансформування під потреби конкретної ситуації або діяльності. Педагог у такому середовищі виконує роль фасилітатора, який підтримує ініціативу дітей, допомагає їм реалізовувати власні ідеї та проекти.

Іншою моделлю є інтегроване освітнє середовище, яке передбачає поєднання різних видів діяльності (гра, навчання, дослідження, мистецтво, комунікація) у межах єдиної теми або проекту. Такий підхід дає змогу забезпечити цілісне сприйняття світу, розвивати у дітей міждисциплінарне мислення, формувати зв'язки між знаннями та життєвим досвідом. Інтегроване середовище заохочує активну взаємодію між дітьми, сприяє розвитку мовлення, логічного мислення, уяви, емоційного інтелекту. Тут важливу роль відіграє тематичне середовище, оформлене відповідно до

певної проблеми або теми – наприклад, «Морська експедиція», «Космічна подорож», «Світ професій». Таке середовище має бути не тільки естетично привабливим, а й функціональним, стимулювати дослідницьку діяльність і пізнавальний інтерес.

До сучасних моделей також належить інклюзивне освітнє середовище, яке передбачає врахування потреб усіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Його мета – створення безпечного, доброзичливого простору, де кожна дитина має можливість навчатися, спілкуватися, розвиватися у власному темпі. Такий простір враховує принципи універсального дизайну: доступність, адаптивність, зручність для користування всіма дітьми. Педагогічна команда співпрацює з фахівцями з корекційної освіти, логопедами, психологами, щоб забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини та її потреб.

Сучасний освітній простір також включає цифрові та мультимедійні елементи. Інтерактивні панелі, освітні додатки, відеоконтент та інші технологічні засоби слугують інструментами для збагачення навчального процесу, розвитку медіаграмотності та формування нових навичок у дітей. Проте їх використання має бути дозованим, орієнтованим на зміст і мету освітньої діяльності.

Загалом сучасні моделі організації освітнього простору у ЗДО спрямовані на забезпечення максимальної залученості дитини до активної взаємодії з середовищем, з іншими дітьми та з дорослими. Вони сприяють формуванню ключових компетентностей, розвитку самостійності, здатності до вибору, відповідальності та творчого самовираження.

Сучасне бачення організації освітнього простору в закладі дошкільної освіти тісно пов'язане з ідеєю створення середовища, яке розвиває дитину не лише інтелектуально, а й емоційно, фізично, соціально. Освітній простір сьогодні – це не просто місце перебування, а живий, динамічний, змістовно насичений світ, у якому дитина живе повноцінним життям, пізнає себе та навколишній світ.

Ключова ідея сучасних моделей – це визнання простору активним учасником освітнього процесу. Простір має «говорити» з дитиною, надихати її, сприяти самостійності та творчості. Йдеться про так звану педагогіку простору, згідно з якою середовище має не лише підтримувати освітню діяльність, а й ініціювати її. Організація простору повинна відповідати віковим і психологічним особливостям дітей, стимулювати дослідження, експериментування, соціальну взаємодію.

Набирає популярності модель «третьої педагог», що походить із філософії Реджіо-педагогіки. Згідно з нею, середовище (поряд із дитиною і педагогом) виконує роль активного учасника навчання. У цій моделі велика увага приділяється естетиці простору, природному освітленню, відкритості, використанню натуральних матеріалів, живих рослин, рухливому зонуванню. Усі елементи середовища – від меблів до настінних композицій – мають бути не лише красивими, а й функціональними, такими, що заохочують до дослідницької, ігрової чи проєктної діяльності.

Суттєвим чинником стає гнучкість простору. Сучасні моделі передбачають легке трансформування приміщення відповідно до потреб дня або конкретної діяльності. Наприклад, меблі на коліщатах, мобільні ширми, модульні конструкції дозволяють швидко створити затишний куточок для читання, простір для рухливих ігор чи майстерню для творчих експериментів. Така динаміка сприяє формуванню у дітей гнучкості мислення, вміння адаптуватися до змін і самостійно організовувати простір під свої потреби.

В освітньому просторі дедалі більше зростає роль природи та екоорієнтованості. Сучасні моделі організації середовища активно впроваджують елементи природного оточення: міні-сади, живі куточки, природні матеріали в оздобленні, використання екологічно чистих засобів. Це не лише сприяє екологічному вихованню, а й позитивно впливає на емоційний стан дітей, знижує рівень тривожності, стимулює сенсорний розвиток.

Окрему роль у сучасному освітньому середовищі відіграє зовнішній простір – дворики, ігрові майданчики, патіо, простори на даху, зелені зони. Ідея полягає в тому, щоб простір за межами будівлі був не менш змістовним і функціональним, ніж внутрішній. Тут можуть реалізовуватися проекти з дослідницької діяльності, спостереження за природою, сезонні ігри, фізичні активності, театралізовані виступи тощо.

Також у сучасних моделях усе частіше використовується концепція «освітнього простору без меж». Вона передбачає вихід за рамки класичного поділу на навчання й гру, на окремі заняття, на фізичний і віртуальний простір. Такий підхід підтримує ідею цілісності дитячого досвіду, де кожен момент – це можливість для навчання, а кожен простір – потенційна зона розвитку.

Отже, сучасні моделі організації освітнього простору – це не про дизайн інтер'єру, а про створення культурного, комунікаційного, безпечного, відкритого середовища, яке підтримує особистість дитини, стимулює її розвиток і розкриття потенціалу. Вони є відображенням змін у розумінні ролі дошкільної освіти як простору для життя, де дитина вчиться жити, взаємодіяти, творити.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні принципи сучасних підходів до організації освітнього середовища в закладах дошкільної освіти?
2. Як концепція дитиноцентризму впливає на організацію освітнього простору в дошкільному закладі?
3. Яким чином технології та інновації можуть трансформувати традиційне освітнє середовище?
4. Яка роль фізичного простору у розвитку пізнавальних та соціальних навичок дітей?
5. Як інтеграція природних матеріалів в освітнє середовище сприяє розвитку дітей?
6. Яким чином зміна освітнього простору може підтримати інклюзивну освіту для дітей з різними потребами?

Лекції 11. Оцінювання та вдосконалення освітнього середовища

План

- 1.Методики оцінювання якості освітнього середовища.
- 2.Моніторинг освітнього середовища в ЗДО.
- 3.Удосконалення освітнього середовища на основі сучасних досліджень та інновацій.
- 4.Співпраця з батьками та громадськістю для покращення середовища в ЗДО.

1.Методики оцінювання якості освітнього середовища

Методики оцінювання якості освітнього середовища спрямовані на визначення рівня відповідності умов, створених у закладі дошкільної або загальної середньої освіти, сучасним вимогам розвитку дитини, забезпечення її безпеки, комфортного психологічного клімату, а також стимулювання пізнавальної, емоційної та соціальної активності. Якість освітнього середовища має комплексний характер і включає як матеріально-технічні, так і соціально-психологічні, організаційно-педагогічні аспекти.

Оцінювання проводиться з метою вдосконалення освітнього процесу, підвищення ефективності взаємодії між педагогами та вихованцями, а також формування сприятливих умов для розвитку особистості. Методики, що застосовуються, зазвичай мають якісно-кількісний підхід, поєднуючи спостереження, анкетування, експертну оцінку, аналіз документації та безпосереднє вивчення умов організації освітнього процесу.

Серед основних орієнтирів оцінювання виступають безпечність і комфортність середовища, доступність простору для всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, наявність розвивальних матеріалів, рівень емоційної підтримки з боку дорослих, можливості для самовираження, творчості, самостійності та соціальної взаємодії. Значну увагу приділяють також естетичному оформленню приміщення, організації ігрових, навчальних і відпочинкових зон, наявності ресурсів для інклюзивної освіти.

Методики оцінювання можуть мати національний або міжнародний характер. У міжнародній практиці активно застосовуються шкали типу ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale), які допомагають системно аналізувати всі складові освітнього середовища: від матеріального забезпечення до професійної взаємодії персоналу з дітьми. В Україні також розробляються власні критерії, адаптовані до вимог національного стандарту освіти, потреб і можливостей різних регіонів та особливостей контингенту закладу.

Регулярне використання методик оцінювання дозволяє здійснювати моніторинг динаміки розвитку освітнього середовища, визначати сильні сторони й напрями для покращення. Результати такого оцінювання стають основою для прийняття управлінських рішень, планування роботи педагогічного колективу, залучення ресурсів, а також створення партнерських відносин із батьками та громадою.

Оцінювання якості освітнього середовища є невід'ємною складовою процесу забезпечення якості освіти. Воно дозволяє виявити, наскільки ефективно середовище сприяє всебічному розвитку дитини, формуванню її ключових компетентностей та адаптації до соціального життя. Середовище, в якому перебуває дитина значну частину дня, повинно бути не лише безпечним і зручним, а й стимулювати до пізнання, дослідження, гри, творчості та комунікації. Методики оцінювання допомагають виявити відповідність цих умов віковим, індивідуальним і культурним особливостям дітей.

Педагоги та керівники закладів освіти застосовують такі методики для самодіагностики, планування змін у просторі та організації освітнього процесу, підвищення професійної компетентності, а також для звітування перед засновниками, батьками та органами управління освітою. Вони дозволяють фіксувати зміни в середовищі та динаміку розвитку дитини у взаємозв'язку із середовищем, що свідчить про системний підхід у побудові якісного освітнього простору.

У процесі оцінювання важливо враховувати думку всіх учасників освітнього процесу: дітей, педагогів, батьків. Такий підхід забезпечує об'єктивність і різнобічність аналізу. Для цього можуть використовуватися анкетування, інтерв'ю, фокус-групи, спостереження за діяльністю дітей у різних просторових зонах, аналіз розкладу занять, матеріально-технічного забезпечення, особливостей комунікативної взаємодії.

Методики оцінювання повинні бути гнучкими, адаптованими до конкретного освітнього контексту, враховувати тип закладу, наявність дітей з особливими освітніми потребами, ресурсні можливості, а також сучасні педагогічні підходи. Ефективна методика не лише фіксує рівень якості, а й дає змогу побачити потенціал для розвитку та пропонує шляхи його реалізації. Це перетворює оцінювання з формальної процедури на дієвий інструмент вдосконалення освітнього процесу та створення сприятливого середовища для кожної дитини.

2. Моніторинг освітнього середовища в ЗДО

Моніторинг освітнього середовища в закладі дошкільної освіти є важливою складовою забезпечення якості дошкільної освіти. Його мета полягає у системному вивченні та аналізі умов, створених для розвитку, навчання, виховання та соціалізації дітей. Такий моніторинг дозволяє своєчасно виявляти як сильні сторони освітнього процесу, так і проблемні зони, що потребують вдосконалення. Він не обмежується лише перевіркою матеріально-технічного стану приміщень або наявності дидактичних засобів, а охоплює весь спектр факторів, що впливають на розвиток дитини: фізичне, емоційне, інтелектуальне та соціальне середовище.

У процесі моніторингу увага приділяється тому, наскільки простір у закладі є безпечним, доступним і різноманітним. Аналізується, чи мають діти можливість для активної діяльності, гри, відпочинку, спілкування, індивідуальної роботи, участі в спільних проектах. Важливо оцінити, як організовані різні зони – ігрова, навчальна, спортивна, художня, а також наскільки вони відповідають інтересам, потребам і віковим особливостям

вихованців. Особлива увага приділяється забезпеченню інклюзивного простору, у якому кожна дитина, незалежно від її можливостей, почуватиметься комфортно, захищено й зацікавлено.

Моніторинг також включає вивчення міжособистісного середовища: характер взаємодії між дітьми, педагогами, батьками, а також стиль педагогічної комунікації. Здатність вихователів будувати партнерські відносини з дітьми, створювати доброзичливу атмосферу довіри, підтримки та взаємоповаги є одним із ключових критеріїв якісного освітнього середовища. Значну роль відіграє і психологічний клімат у колективі, рівень задоволеності учасників освітнього процесу, емоційне благополуччя дітей.

Ефективний моніторинг має бути безперервним, систематичним і націленим на розвиток. Це не просто фіксація наявного стану, а процес, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, впроваджувати зміни, підвищувати якість освіти. Зібрані дані використовуються для формування стратегії розвитку закладу, удосконалення педагогічних підходів, професійного зростання педагогів, а також для налагодження конструктивної співпраці з родинами вихованців. Такий підхід сприяє створенню справді сучасного й ефективного освітнього середовища, яке відповідає потребам дітей та викликам сьогодення.

3. Удосконалення освітнього середовища на основі сучасних досліджень та інновацій

Удосконалення освітнього середовища на основі сучасних досліджень та інновацій є пріоритетним напрямом розвитку закладів дошкільної освіти. Сучасні наукові підходи доводять, що простір, у якому перебуває дитина, має потужний вплив на її пізнавальну активність, емоційне благополуччя та соціальні навички. Тому створення динамічного, гнучкого, безпечного і стимулюючого середовища стає важливим завданням педагогічних колективів. Удосконалення освітнього середовища базується на принципах дитиноцентризму, коли всі умови організуються з урахуванням потреб, інтересів і можливостей дитини, її вікових та індивідуальних особливостей.

Інноваційні підходи передбачають трансформацію освітнього простору у напрямку відкритості, гнучкості, доступності та взаємодії. Сучасні дослідження підкреслюють значення середовища як «третього педагога» — після дитини та дорослого. Простір, що змінюється відповідно до тематики занять, ігор або проектів, створює умови для глибшого занурення у навчальну діяльність, сприяє розвитку уяви, критичного мислення та творчих здібностей. Велику увагу приділяють використанню природних матеріалів, зонуванню приміщень за видами діяльності, інтеграції внутрішнього та зовнішнього простору, що дозволяє дітям вільно переміщатися, обирати види діяльності та почуватися незалежними у своїх рішеннях.

Значне місце у процесі вдосконалення займає цифрова трансформація освіти. Використання інтерактивних технологій, розвивального мультимедійного контенту, інноваційних дидактичних засобів відкриває нові можливості для пізнання, гри та комунікації. Проте важливо зберігати баланс між цифровими інструментами та традиційною діяльністю, забезпечуючи гармонійний розвиток дитини. Дослідження також підтверджують важливість сенсорного досвіду, фізичної активності, емоційної взаємодії, які мають бути невід’ємною частиною освітнього середовища.

Інновації у сфері дошкільної освіти також стосуються моделей організації навчання: запровадження проектного підходу, педагогіки партнерства, STEM-освіти, інклюзивного навчання. Такі підходи вимагають відповідної трансформації середовища — воно має бути адаптивним, відкритим до змін, здатним підтримати ініціативу дитини та створити умови для спільної діяльності. Успішне удосконалення освітнього простору неможливе без участі педагогів, які володіють сучасними методами роботи, готові до змін і постійного професійного зростання, а також без співпраці з батьками, які виступають партнерами у створенні комфортного й ефективного середовища для дітей.

Таким чином, модернізація освітнього середовища в закладах дошкільної освіти повинна спиратися на досягнення сучасної науки, міжнародний і

вітчизняний досвід, а також на реальні потреби дитини. У центрі цих змін має бути дитина, її розвиток, благополуччя та прагнення до пізнання світу через взаємодію, гру, досвід і відкриття.

Процес удосконалення освітнього середовища в сучасному закладі дошкільної освіти є безперервним і динамічним. Він потребує постійного оновлення підходів, перегляду традиційних моделей організації простору та врахування новітніх тенденцій розвитку освіти. Згідно з результатами сучасних досліджень, якісне освітнє середовище значною мірою впливає на когнітивний, емоційний та особистісний розвиток дитини. Воно повинно стимулювати допитливість, підтримувати інтерес до пізнання, сприяти формуванню самостійності, відповідальності та вміння співпрацювати.

Одним із основних напрямів удосконалення є переосмислення ролі фізичного простору. Освітнє середовище має бути багатофункціональним, гнучким і таким, що легко трансформується відповідно до завдань освітнього процесу. Замість стандартних меблів і одноманітних куточків сучасні заклади впроваджують мобільні конструкції, багаторівневі ігрові зони, місця для усамітнення та релаксації, відкриті простори для командної роботи. Такий простір сприяє не лише комфортному перебуванню дітей, а й розвитку їхньої уяви, творчості, ініціативності.

Наукові дослідження також наголошують на важливості природного компонента в організації освітнього середовища. Включення природних матеріалів, кімнатних рослин, елементів ландшафтного дизайну позитивно впливає на емоційний стан дитини, знижує рівень тривожності, покращує концентрацію уваги. Все більше значення надається також організації відкритих просторів для навчання на свіжому повітрі, де діти можуть досліджувати довкілля, експериментувати, виконувати практичні завдання в природному середовищі.

Інноваційні підходи до освітнього середовища передбачають залучення дітей до процесу створення та облаштування простору. Коли діти мають змогу впливати на вибір матеріалів, тематику оформлення, розміщення

ігрових зон, вони відчують себе активними учасниками освітнього процесу, що підвищує їхню мотивацію та відповідальність. Такий підхід формує навички планування, комунікації, критичного мислення.

Удосконалення освітнього середовища неможливе без постійного професійного розвитку педагогів. Сучасний вихователь має вміти працювати у змінному освітньому просторі, застосовувати новітні методики, орієнтуватися в інноваційних технологіях, бути відкритим до педагогічних експериментів. Тому важливу роль відіграють тренінги, навчальні семінари, участь у творчих проєктах, співпраця з науковими установами. Водночас зростає потреба у партнерстві з батьками, адже ефективне освітнє середовище виходить за межі закладу і охоплює родинне середовище, місцеву громаду, простори для дозвілля.

Таким чином, удосконалення освітнього середовища в ЗДО є результатом поєднання наукових знань, інноваційного мислення, творчості педагогів та активної участі дітей і батьків. Це не разовий процес, а напрям постійного розвитку, що вимагає гнучкості, відкритості до змін і готовності відповідати на виклики часу.

4.Співпраця з батьками та громадськістю для покращення середовища в ЗДО

Співпраця з батьками та громадськістю є важливим компонентом у покращенні освітнього середовища в закладі дошкільної освіти. Сучасний підхід до виховання та розвитку дітей акцентує увагу на необхідності формування партнерських відносин між педагогами, батьками та місцевою громадою. Така співпраця допомагає створювати більш комфортне, підтримуюче та ефективне середовище для дітей, де кожен учасник освітнього процесу активно долучається до спільної мети — розвитку та благополуччя дитини.

Залучення батьків до освітнього процесу дозволяє враховувати їхні побажання, думки та зауваження щодо організації простору, виховних та навчальних заходів. Батьки, які активно залучені до створення освітнього

середовища, можуть поділитися своїм досвідом, ресурсами, знаннями, що додає нові перспективи в організацію освітнього процесу. Педагоги та батьки повинні бути партнерами у процесі розвитку дитини, обговорюючи важливі питання, що стосуються її потреб, емоційного стану, а також соціального, інтелектуального та фізичного розвитку.

Громадськість відіграє не менш важливу роль у покращенні умов для розвитку дітей в дошкільному навчальному закладі. Співпраця з місцевими організаціями, підприємствами, культурними та освітніми установами дозволяє залучати додаткові ресурси, відкриває нові можливості для розвитку програм, що допомагають в інтеграції дітей у ширший соціум. Наприклад, спільні проекти з місцевими музеями, театрами, бібліотеками, центрами екологічної освіти дозволяють урізноманітнити освітнє середовище, надаючи дітям можливість пізнавати навколишній світ через різноманітні форми діяльності, що сприяють їхній всебічній розвитку.

Дієва співпраця з батьками і громадськістю також допомагає покращити матеріально-технічне забезпечення закладу. Батьки можуть брати участь у зборі коштів на придбання нових ігрових та навчальних матеріалів, облаштуванні території дитячого садка, організації свят і заходів. Водночас важливо, щоб таке співробітництво базувалося на взаємній повазі та відкритості. Педагоги повинні бути готові до діалогу з батьками, враховувати їхні зауваження, пропозиції, а також інформувати про досягнення дітей у закладі.

Успішна співпраця з батьками та громадськістю сприяє не лише розвитку самого освітнього середовища, а й формуванню у дітей соціальних навичок, почуття причетності до громади, відповідальності за оточуючий світ. Водночас така співпраця є ефективним механізмом для розвитку культури партнерства в освітньому процесі, що базується на рівноправних відносинах і спільних інтересах на благо дитини.

Приклади співпраці з батьками та громадськістю для покращення середовища в закладі дошкільної освіти можуть бути різноманітними та адаптованими до конкретних умов закладу. Ось кілька можливих варіантів:

1. *Організація спільних заходів.* Батьки можуть бути залучені до проведення свят, виставок, тематичних вечорів або спортивних свят. Наприклад, можна організувати “День природи”, де батьки разом з дітьми створюють природні композиції або малюють на відкритому повітрі, а також проводять екологічні ігри та заняття. Такі заходи не лише зміцнюють зв’язок між батьками та закладом, але й забезпечують розвиток у дітей почуття колективної відповідальності за навколишній світ.

2. *Спільні проекти з місцевими організаціями.* Заклад може співпрацювати з місцевими бібліотеками, музеями або творчими майстернями, організовуючи для дітей екскурсії або майстер-класи. Наприклад, відвідування місцевого музею чи організація виставки дитячих малюнків у галереї допомагає розширити культурний кругозір дітей і водночас сприяє зміцненню партнерських відносин між закладом і громадою.

3. *Залучення батьків до створення освітнього простору.* Батьки можуть взяти участь у облаштуванні ігрових зон чи ремонті приміщень, надаючи власні ресурси або волонтерську допомогу. Наприклад, батьки можуть допомогти з виготовленням дерев’яних іграшок, виготовленням тематичних панно чи оформленням тематичних куточків для навчання, які відображатимуть інтереси дітей. Це не тільки покращує матеріальне середовище, але й дає можливість батькам бути залученими в освітній процес.

4. *Тематичні батьківські збори та майстер-класи.* Регулярні збори для батьків, на яких обговорюються актуальні питання виховання, здоров’я, розвитку дітей, можуть бути організовані з залученням фахівців або психологів. Наприклад, майстер-клас для батьків на тему «Як створити домашнє середовище, що стимулює пізнавальну активність дитини»,

допоможе батькам краще розуміти потреби дітей та взаємодіяти з ними у навчально-виховному процесі вдома.

5. *Залучення батьків до підготовки та проведення екологічних або соціальних акцій.* Наприклад, спільна акція «Посадимо дерево» з місцевими школами або підприємствами дає дітям практичний досвід з екології, а батьки можуть виступати в ролі координаторів та помічників. Це також сприяє формуванню у дітей почуття відповідальності за навколишнє середовище і сприяє розвитку громадянської свідомості.

6. *Програми підтримки здоров'я дітей.* Спільні заходи з місцевими лікарями або спортивними організаціями можуть включати організацію фізкультурних свят, занять з йоги або здорового харчування. Наприклад, за участю лікаря можна організувати день здоров'я, де батьки дізнаються про правильне харчування, профілактику захворювань та фізичну активність, яку можна включити в щоденну діяльність вдома.

Ці приклади співпраці допомагають створювати інтегроване, динамічне освітнє середовище, в якому діти відчують підтримку як від педагогів, так і від своїх батьків та громади. Таке середовище сприяє розвитку не лише дітей, а й зміцненню соціальних зв'язків та взаємопорозуміння між усіма учасниками освітнього процесу.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні критерії оцінювання якості освітнього середовища в закладі дошкільної освіти?
2. Як фізичне середовище закладу дошкільної освіти впливає на емоційний та когнітивний розвиток дітей?
3. Яку роль у покращенні освітнього середовища відіграє співпраця з батьками та громадськістю?
4. Як інноваційні технології можуть бути інтегровані в освітнє середовище дошкільного закладу?
5. Які методи та інструменти можна використовувати для моніторингу стану освітнього середовища?
6. Як створення інклюзивного середовища впливає на розвиток дітей з різними потребами в дошкільному навчальному закладі?

Лекція 12. Партнерство у створенні освітнього середовища у ЗДО

План

1. Роль сім'ї у формуванні якісного освітнього середовища.
2. Взаємодія ЗДО з громадськими та культурними організаціями.
3. Партнерство педагогів і батьків: методи ефективної комунікації.
4. Участь батьків у проєктній діяльності ЗДО.

1. Роль сім'ї у формуванні якісного освітнього середовища

Роль сім'ї у формуванні якісного освітнього середовища є надзвичайно важливою, оскільки родина є першочерговим джерелом впливу на розвиток дитини. Взаємодія між закладом дошкільної освіти та родиною створює основу для формування умов, які сприяють розвитку пізнавальних, емоційних та соціальних якостей дитини. Сім'я забезпечує необхідне середовище для зростання і становлення особистості, від її підтримки та активної участі залежить не лише фізичне благополуччя, а й психологічний комфорт дитини.

Один із основних аспектів цієї ролі полягає в тому, що родина передає дитині перші життєві цінності, орієнтації та моделі поведінки. Важливо, щоб сім'я активно співпрацювала з дошкільним закладом, щоб освітнє середовище вдома і в садочку було взаємопов'язаним і доповнювало одне одного. Наприклад, вдома батьки можуть створювати умови для самостійної діяльності дитини, заохочувати її до експериментів, творчості, активного пізнання світу, що потім відображається в її поведінці та інтересах у навчальному закладі.

Сім'я також відіграє важливу роль у створенні фізичного середовища для дитини. Батьки можуть забезпечити вдома комфортні умови для навчання та ігор, підбираючи відповідні іграшки, матеріали для творчості, книги, що стимулюють розвиток. Крім того, участь родини у створенні осередків для

читання, ігор, творчості, підтримка ініціатив дитини у виборі занять і самовираження допомагає формувати її інтереси та бажання вчитися.

Не менш важливою є роль батьків у підтримці емоційного середовища дитини. Вони повинні створювати атмосферу довіри, підтримки, де дитина відчуває себе безпечною, розуміє, що її почуття та думки важливі. Це допомагає сформувати у дитини позитивне ставлення до себе, до оточуючих та до освітнього процесу в цілому. Спільна робота педагогів і батьків у цьому контексті забезпечує гармонійний розвиток дитини.

У процесі формування якісного освітнього середовища важливо, щоб батьки брали участь не лише в організації домашнього простору, але й активно залучалися до діяльності дошкільного закладу. Їхній внесок у проведення свят, екскурсій, майстер-класів, участь у обговоренні важливих питань розвитку дитини допомагає створити єдину освітню лінію, що підтримує розвиток дитини як в межах закладу, так і вдома.

Таким чином, роль сім'ї у формуванні якісного освітнього середовища полягає в тому, щоб бути надійним партнером для педагогічного колективу. Це допомагає створити умови, в яких дитина зможе вільно розвиватися, пізнавати світ, а також розвивати соціальні, когнітивні та емоційні навички, що є основою для її подальшого успішного навчання та життя.

Роль сім'ї у формуванні якісного освітнього середовища є неоціненною, оскільки саме в родині дитина отримує перші уроки соціалізації, вчиться взаємодіяти з іншими людьми, сприймати навколишній світ. Сім'я є основним джерелом формування базових цінностей, а її підхід до організації освітнього процесу вдома значно впливає на те, як дитина сприймає навчання в дошкільному закладі.

Сім'я відіграє важливу роль у підтримці емоційного та психологічного комфорту дитини, що є важливою складовою якісного освітнього середовища. Коли батьки активно заохочують дитину до самовираження, цікавляться її інтересами, створюють позитивну атмосферу для розвитку, дитина відчуває підтримку і впевненість. Це дозволяє їй розвиватися в

гармонії з собою, відчувати важливість свого внеску в освітній процес і сприяє формуванню здорової самооцінки.

Ще один важливий аспект – це організація домашнього середовища. Батьки можуть створювати вдома сприятливі умови для розвитку дитини, вибираючи іграшки, книги, розвивальні матеріали, які відповідають віковим потребам. Це має велике значення, оскільки вдома дитина може вільно експериментувати, вчитися через гру, що безпосередньо впливає на її пізнавальну активність та творчі здібності.

Крім того, батьки можуть активно залучатися до освітнього процесу в дошкільному закладі, співпрацюючи з педагогами. Це може проявлятися у спільних проектах, організації позаурочних заходів, активній участі в обговоренні освітніх програм. Тісна співпраця з педагогами дозволяє створити спільне бачення розвитку дитини та більш ефективно формувати середовище, яке сприяє її всебічному розвитку.

Важливу роль у формуванні якісного освітнього середовища відіграє також те, як батьки взаємодіють між собою. Спільно організовані заходи, обговорення виховних питань, підтримка одне одного сприяють розвитку у дитини почуття соціальної відповідальності, вміння працювати в команді, спілкуватися з іншими людьми.

Отже, взаємодія сім'ї з освітнім закладом є важливим елементом у формуванні якісного освітнього середовища. Усі ці фактори допомагають створити цілісну систему, в якій дитина відчуває підтримку на всіх етапах свого розвитку, має можливість для пізнання та самовираження, що сприяє її гармонійному та всебічному розвитку.

2. Взаємодія ЗДО з громадськими та культурними організаціями

Взаємодія закладів дошкільної освіти (ЗДО) з громадськими та культурними організаціями є важливим аспектом розвитку освітнього середовища. Така співпраця сприяє збагаченню навчального процесу, розширює можливості для творчого розвитку дітей та формує у них важливі соціальні навички. Взаємодія з громадськими та культурними організаціями

дозволяє не тільки покращити матеріально-технічну базу закладу, але й забезпечує доступ до нових форм навчання, культурних ініціатив та позакласних заходів, що значно розширює горизонти для дітей.

Завдяки таким партнерствам, дітям надається можливість брати участь у різноманітних культурних і мистецьких подіях, таких як вистави, концерти, художні виставки чи театралізовані програми. Наприклад, співпраця з місцевими театрами дозволяє організовувати дитячі вистави, що не тільки розвивають у дітей емоційне сприйняття, але й сприяють розвитку уяви та творчих здібностей. Участь у таких заходах допомагає дітям отримувати новий досвід, розвивати мовні та комунікативні навички, а також знайомить з різними видами мистецтва.

Громадські організації, що займаються питаннями екології, здоров'я або соціальної підтримки, можуть допомогти організувати для дітей освітні програми, спрямовані на формування екологічної свідомості або навичок здорового способу життя. Наприклад, спільні акції з організаціями, що займаються охороною природи, дозволяють дітям брати участь у екологічних заходах, таких як посадка дерев чи прибирання території. Це не лише сприяє розвитку екологічної культури, але й формує у дітей почуття відповідальності за навколишній світ.

Культурні організації можуть організовувати майстер-класи, лекції або інтерактивні програми, які сприяють розвитку у дітей інтересу до мистецтва, музики, літератури. Такі заходи розвивають естетичне сприйняття, здатність до творчої самореалізації, формують навички співпраці та командної роботи.

Спільні проекти з громадськими та культурними організаціями також сприяють розвитку інтегрованого підходу до освіти, коли діти мають можливість взаємодіяти з різними соціальними інститутами, що дає їм можливість формувати своє бачення світу та розвивати громадянську свідомість. Взаємодія з такими організаціями дозволяє закладам дошкільної освіти створювати більш насичене та різноманітне середовище, яке відповідає сучасним вимогам і сприяє гармонійному розвитку дітей.

3.Партнерство педагогів і батьків: методи ефективної комунікації

Партнерство педагогів і батьків є важливим аспектом у створенні ефективного освітнього середовища для дітей. Спільна робота між вихователями та батьками забезпечує гармонійний розвиток дитини та дозволяє створити умови для її всебічного розвитку. Важливим елементом цього партнерства є ефективна комунікація, яка дозволяє забезпечити відкритість, взаєморозуміння та підтримку з обох сторін.

Методи ефективної комунікації включають різноманітні форми взаємодії, спрямовані на зміцнення зв'язку між педагогом і родиною. Одним із таких методів є регулярні зустрічі, на яких обговорюються питання розвитку дитини, її успіхи та проблеми. Такі зустрічі дозволяють батькам отримати зворотній зв'язок від педагогів і визначити, як краще підтримати дитину вдома.

Ще однією важливою формою комунікації є письмові повідомлення або електронні листи, які дозволяють педагогу регулярно інформувати батьків про успіхи дитини, важливі події або зміни в організації освітнього процесу. Важливим є те, що батьки можуть також використовувати цей канал для зворотного зв'язку, щоб поділитися своїми думками або питаннями.

Для забезпечення ефективного партнерства також важливо залучати батьків до участі в освітньому процесі. Педагоги можуть організовувати майстер-класи, відкриті заняття, святкові заходи, в які батьки будуть активно залучені. Це допомагає батькам краще розуміти методи виховання та навчання дітей, а також сприяє зміцненню довіри між педагогами та родинами.

Крім того, особливу увагу потрібно приділяти тому, щоб комунікація була двосторонньою. Педагоги повинні вміти слухати батьків, враховувати їхні побажання та запити, що дозволяє створити взаємоповажні відносини. Така комунікація повинна бути відкрита, щирою, без бар'єрів, щоб кожна зі сторін могла вільно висловлювати свої думки та занепокоєння.

Іншим важливим елементом ефективної комунікації є індивідуальний підхід. Педагоги мають враховувати специфіку кожної родини, її культурні традиції та цінності, що дозволяє побудувати довірливі відносини і забезпечити підтримку у вихованні дітей на всіх етапах їхнього розвитку.

Загалом, партнерство педагогів і батьків, засноване на ефективній комунікації, створює міцну основу для розвитку дитини в дошкільному віці. Така взаємодія дозволяє не лише покращити навчальний процес, але й формує у дітей соціальні, емоційні та когнітивні навички, що важливо для їхнього подальшого розвитку.

4.Участь батьків у проєктній діяльності ЗДО

Участь батьків у проєктній діяльності закладу дошкільної освіти є важливим елементом, який сприяє розвитку дітей, а також зміцненню зв'язку між родиною та навчальним закладом. Батьки, залучені до проєктів, не лише мають можливість активно впливати на освітній процес, але й створюють для дитини додаткові стимули для розвитку. Спільна робота педагогів і батьків дозволяє організувати середовище, яке підтримує ініціативи дітей, стимулює їхню цікавість і креативність.

Залучення батьків до проєктної діяльності допомагає створити більш інтегрований підхід до навчання. Участь родин у проєктах дозволяє збагатити досвід дітей, сприяє формуванню у них практичних навичок, а також дає можливість дитині побачити, як її ідеї можуть бути реалізовані в реальному житті. Батьки можуть бути залучені в різноманітні аспекти проєкту: від підготовки матеріалів до участі в організації та проведенні заходів.

Наприклад, при організації екологічного проєкту, спрямованого на вивчення природи, батьки можуть разом з дітьми садити дерева, створювати іграшки з природних матеріалів або організувати екскурсії до природних об'єктів. Вони також можуть поділитися своїм досвідом і знаннями, наприклад, у сфері здорового способу життя, ремесел чи мистецтва. Це

дозволяє збагачувати освітнє середовище закладу новими ідеями та практичними аспектами.

Залучення батьків до проєктної діяльності сприяє також розвитку почуття відповідальності у дітей, оскільки вони бачать, що їхні родини активно підтримують їхні інтереси та творчі ініціативи. Крім того, такий підхід допомагає створити атмосферу співпраці, взаємоповаги та взаєморозуміння між родинами і педагогами, що є основою успішного освітнього процесу.

Спільна участь у проєктній діяльності також позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок як у дітей, так і у батьків. Взаємодія з іншими родинами сприяє розвитку соціальних зв'язків, а також дає можливість обмінюватися досвідом і підтримувати один одного.

Загалом, участь батьків у проєктній діяльності в закладі дошкільної освіти створює умови для розвитку не тільки самих дітей, але й зміцнює взаємозв'язок між родиною та освітнім середовищем, що в свою чергу сприяє більш гармонійному розвитку дитини.

Участь батьків у проєктній діяльності закладу дошкільної освіти має велике значення для всіх учасників процесу. Це не тільки забезпечує більш глибоке розуміння батьками освітнього процесу, а й допомагає зміцнити зв'язок між родиною та навчальним закладом. Коли батьки активно залучені до організації проєктів, вони стають частиною освітньої команди, що позитивно впливає на атмосферу у закладі та сприяє розвитку дітей.

Проєкти, у яких беруть участь батьки, зазвичай орієнтовані на цікаві та корисні активності, які стимулюють дітей до пізнання навколишнього світу, розвитку творчих здібностей і практичних навичок. Наприклад, спільні кулінарні чи екологічні проєкти дозволяють дітям вчитися взаємодіяти з природою та розвивати у себе навички роботи в команді. Батьки можуть допомогти в організації заходів, приготуванні матеріалів для творчості або проведенні майстер-класів, що робить навчання ще більш насиченим і цікавим для дітей.

Також участь батьків у проєктній діяльності дозволяє їм безпосередньо впливати на те, як організовано освітнє середовище закладу. Батьки можуть надавати цінні ідеї щодо організації занять, підбірки матеріалів чи активностей, що відповідають інтересам і потребам дітей. Така співпраця з педагогами дозволяє створити більш індивідуалізовану освітню програму, яка враховує потреби кожної дитини та сприяє її розвитку в різних сферах.

Крім того, батьки, залучаючи дітей до проєктної діяльності, допомагають їм розвивати не лише інтелектуальні та творчі здібності, а й емоційну інтелігентність. Діти, що мають можливість брати участь у спільних заходах з батьками, відчують підтримку і розуміння, що сприяє формуванню у них впевненості в собі та позитивного ставлення до навчання.

Важливо, що участь батьків у проєктній діяльності допомагає розвивати у дітей навички співпраці, спільної діяльності та взаємодопомоги. Взаємодія між батьками, педагогами та дітьми створює атмосферу співпраці, де кожен учасник є важливим і має можливість внести свій вклад у загальний процес. Це сприяє формуванню в дітей почуття колективної відповідальності та сприяє розвитку комунікативних навичок, що є важливими для їхнього соціального розвитку.

Загалом, участь батьків у проєктній діяльності допомагає зробити освітній процес більш цікавим і змістовним для дітей. Це створює умови для гармонійного розвитку кожної дитини, підтримує її інтерес до навчання та дозволяє батькам глибше розуміти потреби і можливості своїх дітей.

Питання до самоконтролю:

1. Які основні принципи партнерства між педагогами та батьками у створенні освітнього середовища в ЗДО?
2. Як можна ефективно залучати батьків до участі в освітньому процесі в закладі дошкільної освіти?
3. Які методи комунікації між педагогами та батьками є найбільш ефективними для підтримки партнерства в ЗДО?
4. Як партнерство з батьками впливає на розвиток дитини в умовах сучасного дошкільного навчального закладу?

5. Яким чином взаємодія з громадськими організаціями може посилити партнерство у створенні освітнього середовища ЗДО?
6. Як забезпечити рівноправну співпрацю між педагогами, батьками та іншими учасниками освітнього процесу для створення позитивного середовища для розвитку дітей?

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Богуш А. М. Теорія і методика виховання дітей дошкільного віку. Київ: Академвидав, 2019. 368 с.
2. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху /упор. Г.О. Сиротенко. Полтава, 2016. 124 с.
3. Рейпольська О. Д. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навчально-методичний посібник. Київ: Імекс-ЛТД, 2021. 148 с.
4. Сак О. В. Методичні підходи до проектування освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Наукові записки Інституту педагогіки НАПН України. 2021. № 5. С. 45–51.
5. Сак О. В. Розвивальне освітнє середовище ЗДО: аналіз наукових підходів. Актуальні проблеми педагогіки. 2020. Т. 4. № 16. С. 89–94.
6. Софій Н., Найда Ю. Середовище, що належить дітям: poradnik для педагогів закладу дошкільної освіти. Київ, 2019. 65 с.
7. Чепіль М., Дудник Н. Педагогіка Марії Монтессорі: навч. посіб. /Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Київ: Слово, 2017. 271с.

Допоміжна

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (редакція 2021 року). https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід до створення розвивального освітнього середовища в дошкільній освіті. Освіта України. 2020. № 11. С. 10–14.
3. Ващенко Л. С. Інтерактивні технології в організації освітнього середовища для дошкільників. Інноваційна педагогіка. 2021. № 18. С. 56–60.
4. Гавриш Н. В. Підготовка педагогів до створення інноваційного освітнього середовища у ЗДО. Педагогіка XXI століття. 2021. № 10. С. 9–13.

5. Дороніна Т. О. Сучасні підходи до визначення сутності та структури освітнього середовища. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2020. № 32. С. 24–28.

6. Іншакова І.Є. Використання інтерактивних методів у роботі з дошкільниками. Матеріали до III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації», 11-12 травня 2023 р., м. Кривий Ріг, КДПУ. С. 80-86.

7. Іншакова І., Іншаков А. Принципи інклюзивної освіти в дошкільлі. Міжнародна науково-практична конференція «Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти». м. Харків, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, платформа ZOOM, 23 травня 2023 року. С. 163-165.

8. Кондратюк С. В. Інноваційні технології в освітньому процесі дошкільного закладу. Науковий вісник МДПУ. 2020. Вип. 2. С. 34–39.

9. Кузьменко О. В. Вплив дизайну освітнього середовища на розвиток дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта в умовах реформ. 2022. Вип. 7. С. 20–26.

10. Малихіна Т. М. Інклюзивне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти. Дошкільна освіта. 2021. № 4. С. 16–21.

11. Піроженко Л. О. Соціально-психологічне середовище як фактор розвитку дошкільників. Психологія і педагогіка розвитку. 2019. № 5. С. 14–18.

12. Сак О. В. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: теоретичний аспект. Педагогіка і психологія. 2019. № 3. С. 112–118.

13. Сак О. В. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти України в умовах воєнного стану. Педагогічна майстерність. 2023. № 8. С. 56–62.

14. Хижняк О. І. Організація педагогічного середовища в умовах сучасного ЗДО. Педагогічний дискурс. 2022. № 3. С. 78–83.

Інші інформаційні ресурси

1. Режим доступу: URL <https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita>

2. Режим доступу: URL <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita>

3. Режим доступу: URL <https://vseosvita.ua/>